

ÚJ KELET

FÜGGETLEN HETILAP - ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: DR. MARTON ERNŐ ז"ל

24 oldal ■ 12.00 sekel, Eiláton 10,50 sekel ■ 20598. szám ■ 2015. március 19. csütörtök ■ 5775. ádar 28.

A LIKUD FÖLÉNYESEN GYŐZÖTT A CIONISTA TÁBOR FELETT

Ismét Netanjáhu alakíthat kormányt

Benjamin Netanjáhu miniszterelnök kedd este a rádió- és a televízió állomások „exit poll”, a szavazó helységekből kilépőket lekérdező minta-felmérések nem hivatalos adatainak közzlése után győzelmi jelentést tett közzé. Pedig akkor még fej-fej mellett eredményről szóltak a hírek. Reggelre azonban,

a szavazatok 99 százaléka kának feldolgozását követően már biztos, hogy a Netanjáhu vezette Likud 29 helyet szerzett a 20. Kneszetben. A balközép rivális Cionista tábor, a várakozásokkal ellentétben végül nem tudta megszorítani a jobb oldalt, csak 24 mandátumot szereztek. Az Egyesült Arab Lis-

ta 14, a Jész Atid, Jáir Lapid polgári-liberális pártja 11, a Mose Kahlon által alapított Kulánu (Mi mind) szociális követelésekre alapozó párt 10, Naftali Bennett jobboldali, nemzeti-vallásos Bájit Jehudi (Zsidó Otthon) pártja 8, az Árje Deri vezette keleti ortodox SASZ párt 7, az askenázi ultraortodox Jáhádat háTorá 7, az orosz olékat megszólító, Avigdor Lieberman által alapított jobboldali Jiszráél Béténu 6, míg a szélsőbaloldalinak tekintett Meretz 4 mandátumot kapott a szavazóktól. Zahava Galon, a párt vezetője az eredmények ismeretében szerda reggel

benyújtotta lemondását.

A SASZ-ból kilépett és „Jáchád” (Együtt) néven új, jobboldali vallásos pártot alapított Éli Jisáj nem lépte át a bejutási küszöböt.

A szavazásra jogosult 5,9 millió izraeli mintegy 71,8 százaléka járult kedden az urnákhoz, ez 1999 óta a legmagasabb arány.

A szavazás végeredményét csütörtökön teszik közzé. A hivatalos eredményeket jövő szerdán nyújtják be az államelnöknek és jelentetik meg a hivatalos közlönyben.

Netanjahu szerda reggel bejelentette, hogy a lehető leghamarabb megpróbálja felállítani negye-

dik, jobboldali pártokból álló kormányát. A Likud „természetes szövetségeseivel”, a telepeseket támogató jobboldali Bájit Jehudi (Zsidó Otthon) párttal, Avigdor Liberman jobboldali nacionalista Jiszráél Béténu (Izrael a Hazánk) pártjával, a keleti vallásosok Sasz pártjával, valamint az askenázi ultraortodoxok Egységes Tóra pártjával viszonylag egyszerűen tető alá hozhat egy jobboldali vallásos kormánykoalíciót. Döntő súllyal bír azonban Mose Kahalon döntése, hogy „Kulánu” pártja melyik koalícióban vesz részt.

Halmos László

EHETI LAPSZÁMUNKBÓL:

- * Nukleáris verseny a Közel-Keleten (3. oldal)
- * Az örök spicli (4. oldal)
- * Hidat építeni (7. oldal)
- * Magyar filozemitizmus? (9. oldal)
- * Márciusok emlékezete (10. oldal)
- * Amit szabad Jupiternek (13. oldal)
- * Csokis ráncalanítás (14. oldal)
- * Az erdélyi zsidóságról (15. oldal)
- * A Hartmann család tragédiája (18. oldal)

HIRDETÉS ÉS ELŐFIZETÉS

ÜGYEKBE HÍVJA
GEORG EDRIT

A 050/534-5041-ES TELEFONSZÁMON.

9 771565 391001

12

19/03/2015

אוקלט סופ"ש

Biztonsági kerítés az izraeli-jordán határon

2016-ra elkészülhet az új reptér a déli országrészben

Izrael azt tervezi, hogy biztonsági kerítést emel Jordániával közös határának déli szakaszán, az ország újonnan építendő nemzetközi repülőtérének védelmére - közölte pénteken egy katonai szóvivő.

„Biztonsági illetékesek azt ajánlották, hogy épüljön egy biztonsági kerítés az új timnai repülőtér védelmére” - mondta a hadsereg szóvivője a francia hírügynökségnek, megerősítve a Háárec című lap múlt pénteki értesülését. További részleteket nem közölt a védelmi tárca által felügyelt projektről.

A Háárec által ismertett ter-

vek szerint kezdetben egy 30 kilométeres szakaszon építenék meg a biztonsági kerítést, hogy megelőzzék a „dzsihadisták beszivárgását”, és védelmet nyújtsanak az Eilattól 18 kilométerre északra létesítendő reptérnek, amelynek építését várhatóan 2016-ban fejezik be.

Az eilati repülőtér felváltó légikikötő óriás repülőgépek fogadására is alkalmas, 3600 méter hosszú leszállópályája alig 200 méteres távolságban húzódik majd az izraeli-jordániai határtól. Az építkezést a választások után felálló új izraeli kormánynak kell majd jóváhagynia.

MTI

ÚJ EGYIPTOMI FŐVÁROS ÉPÜL

Az egyiptomi kormány bejelentette, hogy új fővárost kívánnak felépíteni, nem messze a túlnépesedett Kairótól. A rendkívül ambiciózus beruházás 45 milliárd dollárba kerülne és öt-hét év alatt készülne el - adta hírül a CNN.

A bejelentésre egy befektetői konferencián került sor, ahol több olajtermelő állam - Kuvait, Szaúd-Arábia, Egyesült Arab Emírségek - összesen 12 milliárd dollár értékű segítyről és befektetésről biztosították Egyiptomot. Az afrikai ország évek óta súlyos gazdasági, társadalmi és politikai problémákkal küzd, sokak szerint egy ilyen léptékű fejlesztés jelentős lökést adhatna a gazdaságnak és ezáltal csökkentené a belső feszültségeket is.

Kairó lakossága jelenleg meghaladja a 18 millió főt és várhatóan 40 éven belül megduplázódik, ami indokolhatja a fejlesztés szükségességét. Az egyelőre név nélküli város egy 700 négyzetkilométeres területet foglalna el, ötmillió lakosnak, egy a Heathrow-nál is nagyobb repülőtérnek, a parlamentnek és a kormánynak, valamint 2000 iskolának és 600 egészségügyi intézménynek adna otthont.

A várost az a dubaji Capital City Partners építené fel, melynek vezetésével elkészült a világ jelenleg legmagasabb épülete, a Burj Khalifa. A tervek szerint az építkezés során az elérhető legmodernebb technológiát használnak fel és egy okos, fenntartható fővárost hoznának létre. Az új, Kairó és a Vörös-tenger között félúton elhelyezkedő megapolisz tervét az az a lakhatási miniszter jelentette be, aki néhány héttel ezelőtt egy piramis alakú felhőkarcoló látványtervét is közzétette.

portfolio.hu

Erődítményeket emel a Gázai övezetet uraló Hamász palesztin iszlamista szervezet a határ palesztin oldalán - erről tanúskodik a yneten, a Jediót Ahronót című izraeli újság honlapján múlt pénteken közzölt videofelvétel.

A filmen álarcos fegyveresek földmunkálatokat végeznek a határtól néhány tucat méterre az övezetben, a lap szerint az Izraellel tervezett következő katonai összecsapásra készülve. A maszkosok a filmen egymás segítségével leereszkednek egy föld alatt épülő létesítménybe, valószínűleg bunkerbe. A felvételeket egyszerű házi kamerával fényes nappal készítették, a gázai fegyveresek nem titokban folytatják az erődítést, mint ahogy a múltban tették.

A határ túloldalán néhány tucat méterre Netív Haaszara izraeli település található. Az ott élők már megszokták, hogy a gázaiak erődítményeket

emelnek a közelükben, de ezen a héten jól látható Hamász-zászlók alatt álarcban és felfegyverkezve folytatták az építkezést.

Elmondásuk szerint éjszakánként jól hallhatóan gyakorlatoznak a közelükben. „A múlt hét óta minden éjjel robbanásokat hallunk, s nincs kétségünk afelől, hogy ezek a Hamász gyakorlatozásának a zajai. Ez aggasztó jelenség, amely a tavaly nyári Erős Szikla hadművelet előtt nem létezett. Korábban ez a terület teljesen üres volt, nem láttunk mozgást, most pedig erődöket és kiképzőhelyeket húznak fel az orrunk előtt” - nyilatkozott egyikük.

Az izraeli hadsereg szóvivője közölte az újsággal, hogy folyamatosan figyelik a Hamász tevékenységét a Gázai övezetben. Katonai erőket állomásoztatnak a határ mentén, amelyek védelmet nyújtanak a civilek számára.

MTI

Közel nyolc év szünet után az izraeli hatóságok engedélyezték a Gázai övezetben termesztett gyümölcs- és zöldségfélék importját. A tervek szerint havonta 1200 tonna gyümölcsöt és zöldséget vásárolna Izrael a gázai termelőktől. Az első szállítmány, mintegy 27 tonna paradicsom és öt tonna padlizsán múlt

csütörtökön megérkezett Izraelbe.

A palesztin fél üdvözölte az izraeli döntést. Mindazonáltal jelezte, hogy az engedélyezett mennyiség messze elmarad az embargó meghirdetése előtti, havi 3000 tonnás szinttől. Izrael már korábban beleegyezett, hogy a Gázai övezetből Izrael területén keresztül gyümölcs- és zöldségféléket szállítsanak a Nyugati-partra, illetve gázai termelők traktorokat hozzanak be Izraelen keresztül.

Amellett, hogy a palesztin gazdaságot támogatja, a gázai agrártermékek importjának engedélyezésével Izrael csökkenti a saját termelésben a tavaly ősszel kezdődő szombatév miatt keletkezett hiányt is.

MTI

NUKLEÁRIS VERSENY A KÖZEL-KELETEN?

Szaúd-Arábia mozgósítana az iráni atomprogram ellen

Szaúd-Arábia attól tart, hogy egy átfogó nukleáris megegyezés utat nyithat Teheránnak atomfegyver kifejlesztéséhez, vagy enyhítheti az országgal szembeni politikai nyomást, és ezzel megnöveli Irán mozgásterét a régióban. Rijád ezért minden lehetőséget megragad, hogy megállítsa az iráni atomprogramot, ám nem olyan könnyű szövetségeseket találnia.

Hétfőn újabb fordulóra került sor az iráni atomprogrammal kapcsolatos tárgyalásokon: John Kerry amerikai és Mohamed Dzsavád Zaríf iráni külügyminiszter Svájcban találkozott egymással. A fő cél természetesen az, hogy igyekezzenek pontot tenni a Teherán nukleáris programjával kapcsolatos évtizedes vita végére. Zaríf találkozott brit, francia és német kollégájával, valamint az Európai Unió kül- és biztonságpolitikai főképviselőjével is, kedden pedig csatlakoztak még Kína és Oroszország képviselői. A felek most a március 31-re kitolt határidőig szeretnének megállapodásra jutni egy keretszerződésről, június 30-ra pedig végleges, hosszú távra szóló egyezséget

kötnének. A Nyugat enyhítene az Iránt sújtó nemzetközi szankciókon, ha Teherán ellenőrizhetően csakis békés céllal folytatna atomprogramot.

Azonban nem mindenki örül ennek a fejleménynek, különösen nagy port kavartak Turki al-Fejszál szaúdi hercegnek, a szaúdi külügyminiszter testvérének és a titkosszolgálat volt főnökének tegnapi kijelentései.

“Bármiféle engedményt, amit a nyugati hatalmak Teheránnak tennének az atomprogramjáról szóló esetleges megegyezés fejében, Szaúd-Arábia és más országok is maguknak követelnének, s ezzel a nukleáris technológia szélesebb körű elterjedése fenyegetne” - figyelmeztetett a BBC-nek nyilatkozó szaúdi herceg.

Ezzel lényegében azt mondta, hogy ha Irán számára bármilyen szintű urándúsítás lehetővé válna, akkor “nyitva állna az ajtó bárki előtt”, vagyis Rijád és a többi Perzsa-öböl menti monarchia is hozzálátna a nukleáris fegyverek előállításához. Így gyakorlatilag nukleáris fegyverkezési verseny venné kezdetét a régióban. Fejszál szerint azért veszélyes egy iráni atomhatalom, mert Teherán így

“bebetonozná” magát a térségben, amelyet egyébként is igyekezik szándékosan megosztani. A szaúdiak Iránt okolják a vallási ellentétek kiéleződéséért Szíriától kezdve Jemen át egészen Irakig bezárólag.

Ráadásul más miatt is nyugtalan Rijád. Egyrészt a szaúdi vezetés tetszését nem nyerte el John Kerry felhívása, miszerint tárgyalna Bassár el-Aszad szíriai elnökkel (ezt később már visszavonta a Fehér Ház). Másrészt egyelőre kudarcot vallott Pakisztán bevonása egy “Irán-ellenes szunnita” blokkba. Rijád ugyanis meg akarja győzni “a világ egyetlen muszlim atomhatalmát”, hogy csatlakozzon az iráni atomprogramot ellenzők klubjához, és segítsen megállítani a “síita terjeszkedést Jemenben”.

Március elején Nawaz Sharif pakisztáni elnök Szaúd-Arábiában járt, és megbeszéléseket folytatott Szalman Abdul-Aziz Al-Szaúd királlyal. Rijád nagyon sokat remélt a találkozótól: a király a repülőtéren fogadta a pakisztáni elnököt, és már előre kijelentette, hogy hajlandó kedvező gazdasági segítséget nyújtani Iszlámábádnak és támogatni a pakisztáni

tálibok elleni harcot. Cserébe azt kérte, hogy a pakisztáni vezetés támogassa az Irán elleni szankciókat, sőt segítsen a jemeni helyzet rendezésében is. Ez utóbbiban Szalman ugyanis azt szerette volna elérni, hogy Pakisztán katonákat küldjön a Perzsa-öböl menti monarchiába, akik segítenének a “jemeni konszolidációban”. Nem precedens nélküli ez az eset: az elmúlt évtizedek alatt körülbelül 40 000 pakisztáni állomásozott a Perzsa-öböl menti monarchiában, és többször beavatkoztak a regionális eseményekbe.

Azonban most Sharif nem egyezett bele a katonák létszámának növelésébe, mivel „túlságosan lefoglalja őt a szomszédos India és a pakisztáni tálibok elleni harc”. Jemen esetében csupán annyit volt hajlandó megtenni, hogy Pakisztán támogatja a GCC (Öböl Menti Együttműködési Tanács) álláspontját, és nagykövetségét Szanaából Ádenbe helyezi át. Sharif az iráni atomprogrammal kapcsolatban pedig meg van győződve arról, hogy az békés célokat szolgál, és nem jelent fenyegetést Iszlámábádra nézve.

Sikorsky/Globoport

Totális nyomorba döntötte a szíreket a háború

A szíriai polgárháború szegénységbe taszította a közel-keleti ország lakosságának 80 százalékát, húsz évvel csökkentette a várható élettartamot és több mint 200 milliárd dollárnyi gazdasági kárt okozott egy friss jelentés szerint.

A Syrian Center for Policy Research nevű kutatóintézet által szerdán közzétett helyzetértékelés rendkívül lesújtó képet fest a szíriai gazdaságról, egyebek mellett a szélsőségesen magas inflációról és a tömeges munkanélküliségről. Az ENSZ által támogatott jelentés szerint a 2011-es 14,9 százalékról 2014 végére 57,7 százalékosra nőtt a munkanélküliség Szíriában.

A 2011. március 15-én békés tüntetésekkel kezdődő, majd a véres megtorlás hatására polgárháborúba torkolló szíriai felkelés halálos áldozatainak száma már meghaladja a 210 ezret, 840 ezren pedig megsebesültek.

A szíriai konfliktus napjainkra a világ legnagyobb menekültválságát hozta létre. A menekültek száma elérte a hárommilliót, többségük a szomszédos országokban keresett menedéket. Szíriában belső menekültek továbbá milliói élnek otthonukat hátrahagyva és egyelőre hazájukon belül keresve menedéket.

Részben a nemzetközi közösség a felelős a szíriai polgárháború „legsötétebb évéért”, mivel nem tudta megfelelően kezelni a közel-keleti országban kibontakozó humanitárius katasztrófát – olvasható egy emberi jogi szervezetek által csütörtökön kiadott friss jelentésben.

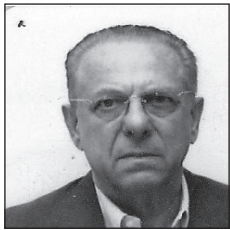
A 21 jogvédő szervezet által kiadott, Vétkes kudarc Szíriában című jelentésben amiatt bíralták a világ államait, hogy nem tudták betartatni az ENSZ Biztonsági Tanácsának (BT) a szíriai belháború által sújtott civilek védelméről szóló határozatait.

A terület a tavalyi évben három határoza-

tot fogadott el a civil lakosság védelméről, amelyekben egyebek mellett a humanitárius segélyek zavartalan eljuttatását követeli Szíria egész területén.

MTI

DR. KENDE GYÖRGY:

Harangi Zoltán, az örök spicli

Három teljes évvel megkésve jutottam hozzá Eörsi László történész cikkéhez, mely 2012 elején jelent meg először a „Beszélő” c. folyóiratban. A három oldalas, jól kidolgozott, alapos és átölelő cikk, „Az Örök Vamzer”, Harangi Zoltán nevű gazember történetével foglalkozik, és masszív dokumentációval támasztja alá állításait. A cikk kivonata Eörsi tollából megjelent az Élet és Irodalom 2012. februári számában is. Eörsi szakterülete az 1956-os forradalom, mellyel kapcsolatban kutatta az említett Harangi működését, és látván csalárd aktivitását, munkáját kiterjesztette, gyakorlatilag az illető egész életére.

Harangi 1913-ban született. Tizenkilenc éves kora után (1932) számos esetben kapott börtönbüntetést lopásért. 1942-ben kötél általi halálbüntetésre ítélték hazafias vádjával, majd kegyelemből a büntetést tíz év börtönre változtatták. Maga az a tény, hogy kötél helyett tíz évet kapott, furcsa. Még furcsább, hogy mindössze csak két évet ülhetett (ha egyáltalán), mert már 1944 júniusában nem kevesebb, mint a Svéd Vöröskereszt fizetés nélküli egyik „alapító tagja” lett. Rejtély, hogy ilyen múlttal egyáltalán beengedték egy ilyen helyre, még rosszabb, hogy saját állítása szerint már 1934 óta svéd követségi alkalmazásban volt. Ha kissé szabadjára engedem fantáziámat, halál, tíz év, esetleg két év, szabad láb, Vöröskereszt alapítás, fizetést nem kapott, anyagi bázisa nem volt, megfelelő karrier egy beépített spiclinek. 1944 novemberében, a Szálasi puccs után, előléptették, és a Vöröskereszt nyomozó osztályát irányította, vizsgálta az alkalmazottak előéletét. Egyszóval a veszett kutya vigyázott a szalonjár.

A Svéd Vöröskereszt Dr. Glück Tibor sebészorvos ajánlatára, a Benczúr utca 4. szám alatti Körönd szanatóriumot védelme alá helyezte, ahová Szálasi hatalomra jutása után svéd menlevelekkel rendelkező zsidókat fogadtak be. A szanatórium igazgatója Dr. Gedeon Béla volt, lévén mindketten zsidók, visszavonultak, és maguk helyett megfelelő orvosokat kerestek. Dr. Lovassy Stürmer Aurél, aki már 1937 óta ott dolgozott, lett az intézet igazgatója. Alapo-

san melléfogtak, mert arról nem tudtak, hogy Lovassy a Nyilas-kereszt Párt tagja volt. Ennek ellenére zavartalanul együttműködtek, de Szálasi uralomra jutása után Lovassy rájuk sem fütyült. Dr. Lovassy szisztematikusan zsarolta a zsidókat, – kihasználva, hogy sokan nem mint betegek tartózkodtak ott –, hogy ha nem fizetnek nem hosszabbítja meg menedéküket a szanatótiumban. Egy másik mákvirág, Dr. Sasits Illés volt, akinek az volt a trükkje, hogy hamis híreket terjesztett nyilas razziákról, mire a zsidók elmenekültek, de csak akkor engedte azokat vissza a szanatóriumba, ha fizettek.

Harangi sem ült tétlenül, 1944. november 25-én feljelentette a szanatóriumot Nagyiványi Zoltán, harmadik kerületi nyilas párt potentátnál, aki Traum János főpártszolgálatost (múltban mázoló-mester) delegálta az ügy felügyölésére, és az beosztottjaival razziát tartott. A razzia alatt Glück és Gedeon doktorok megszöktek, közben Dr. Farkas és Dr. Lovassy Stürmer a nyilas brigantikkal végigjárták a kórtermeket, és Lovassy nemcsak, hogy nem védte a zsidókat, de versenyt zsidózott a nyilasokkal. Még a razzia éjszakáján mintegy 40 zsidót elhurcoltak a Bécsi úti „pártszékházba”, védleveleiket átvizsgálták, foglyaikat megverték, és 12-13 zsidót, a szókásuk szerint belelőttek a Dunába. Másnap, mikor az eset a Svéd Vöröskereszt tudomására jutott Langlet Waldemar vezető, magához vette az „alapító tag” Harangit, aki a bűnös spicli volt, amiről Langlet nem tudott, és felkereste Fiala Ferencet, aki az Összetartás című nyilas szennykép főszerkesztője, majd a Szálasi puccs után, Szálasi sajtófőnöke, valamint a propaganda minisztérium helyettes vezetője volt. Fiala telefonon utasította a körzeti párttitkár Nagyiványit, hogy a zsidókat szál-

lítsák vissza a szanatóriumba, míg ügyük „rendeződik”. A dolog nem ment simán, mert Nagyiványi miniszterelnökségi utasításra ágált, a mázoló-mester pártszolgálatos Traum nem akarta elengedni áldozatait, de végülis Fiala utasítását végrehajtották. A közben Dunába lőtt 12-13 zsidóról már nem volt szó, akik gyakorlatilag Harangi Zoltán egyenes áldozatai.

A Svéd Vöröskereszt központjában munkaszolgálatosok rejtőzködtek. Erről csak hárman tudtak, egyikük Harangi Zoltán volt. December 13-án nyilasok hatoltak be az épületbe, egyenesen a rejtékhelyre mentek, és a munkaszolgálatosokat elcipelték. Két nappal később, Kohányi Kálmán azt közölte dr. Bors Jenővel, a Vöröskereszt titkárával „Képzeld, ki nyomoztam, Harangi kétkulacos, aki állandóan informálta a nyilasokat az itt folyó eseményekről. Mindenről, ami nálunk történt, arról a nyilasok tudomást szereztek, még aznap. Amikor Harangit áthelyezték egy másik épületbe többé semmi konkrétumot nem tudtak meg a nyilasok”. A szóbanforgó munkaszolgálatosok szintén Harangi lelkén száradnak.

Egy további zsidó asszony sorsáért is felelős Harangi. A nő megzsarolta, kirabolta, majd feljelentette, ezután a nő Auschwitzba került, ahol elpusztult. A nő férje Rákosi Pál vallotta ezt 1945 júniusában a rendőrségen. Rákosi találkozott ugyan Harangival, de mivel az egy orosz tiszt kíséretében volt, nem merte felelősségre vonni. Harangi mellel azt mondta neki, hogy mint detektív a GPU szolgálatában áll. Igaz ugyan, hogy ekkor már GPU régen nem létezett, de ezt sem Haranginak, sem Rákosinak nem kellett tudni. Mindenesetre Harangi már ekkor nyilasok és volksbundisták után futkosott, de maradt annyi ideje, hogy házkutatások alkalmával

azokat kirabolja, valamint egy Izraelbe vándorolt zsidó Darázs utcai lakását birtokába vette.

Vajon mi történt a Köröndi szanatórium egyéb hőseivel? Erre is választ ad Eörsi cikke. 1945 márciusában a MKP hatodik kerületi szervezetéhez panasz futott be Lovassy Stürmer működéséről, többek között zsidók feljelentéséről, és letartóztatásáról. A Népszavában cikk is jelent meg embertelenségéről, Traum mázoló-mestert többszörös gyilkosként említették, Harangiról, (egyelőre) hallgatott a fáma, de csak rövid ideig. Lovassyt bíróság elé állították. A vád tanúi zsidók, és Harangi volt, aki a Köröndi szanatórium zsidók feljelentését Lovassyra akarta kenni, de a zsidó védőtanúk száma felülmúlta a vádákat, és a Népbíróság felmentette. Aztán 1947-ben újra letartóztatották, de addig sikeresen manipulált. Felesége tárgyalt a kárvallottakkal, hogy megtéríti kárait és kiderült, hogy a védelmi vallomások nem voltak pontosak. Mindezek ellenére ismételt felmentették.

Harangit 1945 áprilisában letartóztatták. Elég szemtelen volt ahhoz, hogy mint detektív, magánynyomozó iroda nyitására adjon be kérvényt, de Sólyom László főkapitány ezt elutasította, hivatkozva arra, hogy már kilencszer volt elítélve, és a jelenben is eljárás van folyamatban ellene. A letartóztatása alkalmával házkutatást tartottak nála. Rövidesen bíróság elé állították, ahol felsorolták a házkutatás alkalmával talált dolgokat, melyek hét teljes oldalt tölthettek be, és nagyrészt tulajdonosaik fel is ismerték. Nem kell fantázia ahhoz, hogy gyanítsuk, hol vannak a nem felismert dolgok tulajdonosai. Hét tanú vallott ellene, melyek alapján nyilas besúgónak titulálták, 26 zsidó feljelentésében bűnösnek találták, és öt évre ítélték. Az ítélet után is gyűltek ellene az adatok és bizonyítékok. Egyik szerint 1944-ben svéd menleveleket árult az üldözötteknek, bizonyára hamisítottakat, és üzlettársa nem volt más, mint Jékely Zoltán, volt államtitkár. Ha valakinek nem tetszett az áru, és nem vette meg, netán keveset fizetett, vagy az üldözött maga nem tetszett, azt átadták a Gestaponak. Wallenberg eltűnésével kapcsolatban is fel-

KÖNYVBESZÁMOLÓ

Katz Laci Áron barátunk könyve megmeneküléséről a holokausztból, „Hogyan Győztem le Hitlert” egy éve jelent meg először magyar nyelven. A siker nem maradt el, és a napokban jelenik meg a könyv héber fordításban a Jad Vashem égisze alatt, a Jom Hashoah alkalmából. Hasonlóképpen a német fordítás a következő hónapban jelenik meg, hamarosan az angol nyelvű kiadás is nyomdába kerül. **K.Gy.**

merült a gyanú, hogy tud valamit, sőt, talán része is volt benne. Gyanúsították avval is, hogy Fenessy Ferenc népügyészt lekenyerezte, emiatt azt menesztették. Az 1945-ben kimondott ötéves ítéletet megsemmisítették és ügyét újratárgyalták. Megjátszotta az elme-háborodottat, hivatkozva arra, hogy ismételen volt elmeorvos-intézetben, de az általa beadott dokumentumok ezt nem igazolták. Az 1949-es ítélet 15 tanú valómása és egyéb dokumentumok alapján tíz év fegyházra és teljes vagyonelkobzásra ítélték. Néhány hónap múlva az ítélet jogerőre emelkedett, de a börtönbüntetést félére csökkentették. Alig három év telt el és 1952-ben kiszabadult. Még az év vége előtt betörést követett el. Addig jár a kórsó a kútra, míg el nem törlik. Tizenkét évet kapott! De a Harangi-féle szerencse ezúttal is megtörtént. Az 1956-os

forradalom forgatagában, október 30-án, kiszabadult.

Már másnap a Baross téri felkelők között találjuk, ahol magára vette az egészségügyi ellátás megszervezését, ami főleg abba merült ki, hogy a Nemzetközi Vöröskeresztnél, és a Belügyminisztériumban forgolódott a célból, hogy nemzetközi vöröskeresztes igazolványát visszaszerezze. November 4-én a szovjetek szétlőtték a Baross téri felkelők központját, akikkel Harangi átment a Péterffy Sándor utcai kórházba, hogy onnan folytassák az ellenállást. Mármint a felkelők, Haranginak más forgott a fejében. Ezúttal a forradalmárok elárulása. Felvette az kapcsolatot az államvédelmissekkel, és átadta nekik a Baross utcai ellenálló csoport névsorát, jelentett a kórházban folyó dolgokról, és azt állította (hamisan), hogy ott két ÁVÓ-st kinyírtak. A

forradalmárok okosabbak voltak, mint a svédek és a zsidók, gyanút fogtak, és vita kezdődött, mit tegyenek vele. Voltak akik ki akarták nyírni helyben, mások elleneztek. Végül is lecsukták, ahol talált egy tanút, aki igazolta, hogy politikai fogoly volt. Harangi ezegyszer is élve megúszta.

A forradalom leverése után Harangi „Kecskeméti” fedőnév alatt hivatalosan garázdálkodott. Aljas működésének csak kis részét említem, ami Baross téri forradalmár harcos társait illeti. Hercegh Benjamin, aki megmentette attól, hogy a forradalmárok megöljék, életfogytiglant kapott. Nickelsburg Lászlót parancsnok (hitsorsos), Hámosi István és Kovács Lajos kötelet kaptak.

„Az Örök Vamzer”-nél találóbb nevet ennek a minden rendszernek besúgó közönséges tolvajnak, számos zsidó és nem zsidó család lelketlen, skrupulusmentes tönkretévőjének nem is lehetett volna adni. Bevallom, nem is tudtam a vamzer mit jelent, tehát megérdeklettem. Vamzer egy olyan rab, aki zárkatársait besúgja, azonfelül áruló, besúgó és beépített téglá. Örömmel befejezném itt a cikkem, de sajnos komoly komplikáció van. Ez a senkiházi 2012-ben valaki ajánlatára a Jad Vashemtől posztumusz megkapta a „Nemzetek Jámora” (Righteous of Nations) kitüntetést (aktaszám 5125), mint a magyar zsidók megmentője. Amit fentebb említettem,

Dr. Lovassy Stürmer Aurel népbírósi ügye utal arra, hogy vannak olyan esetek, mikor a tanúk, mint az ő esetében, megoszlanak, egyik rész ellene, másik rész mellette vall és ezért felmentették, noha az ítéletnek aszerint kellett volna lenni, hogy mi rosszat követett, hány üldözöttnek ártott nyilas mivoltában és nem aszerint, hogy mentett is embereket. Hogy ki volt az, aki Harangit ajánlotta a megkülönböztető, nemes, humanista kitüntetésre, ezt a közönséges niemandot nem tudom, de tévedett, lehetséges, hogy neki személyesen segített, de sokaknak nem csak ártott, de halálukat okozta. Harangi Zoltánt néhány tucat zsidó üldözött besúgásával vádolják, akik közül 12-13-at a Dunába lőttek, a többit megkínózták. Egy üldözött zsidó asszonyt kirabolt, Auschwitzba küldetett meghalni. Svéd menlevelekkel kereskedett, sokakat nyilas vagy Gestapo kézre adott, közöttük rejtőzködő munkaszolgálatosokat is. A Jad Vashem alapossága ellenére tévedett. Errare humanum est, tévedni szabad, de mindent el kell követni a tévedés korrigálására.

Utószó: Szándékomban van a Harangi Zoltán ügyben a Jad Vashem-hez apellálni. Felkérem az Új Kelet azon olvasóit, akik Harangi Zoltánról bármilyen konkrét adattal rendelkeznek, lépjenek velem összeköttetésbe az Új Keleten keresztül.

ZÁPTOJÁS

Palesztin szomszédaink nagyon szeretnek ünnepelni, megint ünnepeltek, ezegyszer mint szerte a világon, a nemzetközi nőnapot, március 8-át. Noha vannak jogos kételyeim az asszony szerepével kapcsolatban a muszlim társadalomban, mert ott az asszony a vallási törvényeknek megfelelően alárendelt, és gyakorlatilag férjének tulajdona, néha nem is egy, hanem több egyszerre. További alapvető különbség, hogy sok társadalomban a nők viselik a nadrágot és néha kiabálnak férjeikre, sőt itt-ott meg is verik férjeiket. Ilyesmi a muszlim társadalomban nem fordul elő, mert ott ha kiabál valaki, az a férfi, és kizárólag a férfi veri a feleségét, lehet, hogy gyakran, de ez a vallási törvények és vallásprédikátorok szerint kötelessége is.

Mindez való igaz, de kivételek minden esetben vannak, még a muszlim társadalomban is. Egy muszlim hölgynek szabad kiabálni egy férfit, bántalmazni egy férfit, sőt, ha a férfi zsidó, cionista, esetleg keresztény, akár meg is ölheti. Akkor a hölgyet nemcsak, hogy szabad ünnepelni, hanem szent, honfiúi kötelesség is. Palesztin jószomszédaink, és békepartnereink a nemzetközi nőnap alkalmából Mohmoud Abbasz Fatah pártjának potentátjai, az Amna Muna nevű hölgyet

ünnepelték, „Ó te dicsőséges, ki mindig szívünkben vagy!” szlogennel. A Fatah honlapja szerint a hivatalos ünneplés további szövege: „Mikor a nemzetközi nőnapon a palesztin nőről beszélünk, neked ott jelen kell lenned, Ó te dicsőséges, a fogoly, aki kiűzetett Palesztinából Törökországba, de mindig szívünkben marad. Meleg jókívánságainkat küldjük Palesztina asszonyának.”

Vajon mivel érdemelte ki a palesztin nőnap ezen ünnepeltje a palesztin vezetőség csodálatát? Amna Muna interneten keresztül kapcsolatot tartott fenn egy Ofir Rahum nevű 16 éves naiv zsidó fiúval, rávette, hogy Ramallaban találkozzanak, és ott két társával a fiút megölette. Ez a beteges ábrázata egy palesztin hajadonnak, akit emberi standard szerint, inkább közönséges, alávaló gyilkosnak lehet nevezni. Amna-t elfogták életfogytiglanra ítélték, de 2011-ben a Gilád Shalit csereügyletben kiszabadult. A megegyezés szerint Gázába kellett volna mennie, de ez nem volt szájíze szerint, így hát Törökország

adott menedéket a szajhának.

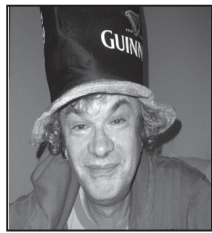
A palesztinok nagyon szeretnek ünnepelni, de szó sincs kulturális eseményről, zenei fesztiválról, tudományos kiválóságról, táncünnepeletről, az ünnepség általában ártatlan asszonyok, öregek, gyerekek, akár csecsemők legyilkolásához köthető.

Ezzel kapcsolatban emlétek egy régi jó kommunista időbeli viccet. Az iskolában a tanítónő azt a feladatot adja a gyerekeknek, hogy a nemzetközi munkanapon mindenki mondja el mi jut eszébe az erdővel és a fákkal kapcsolatban. Jancsikának a favágók jutnak az eszébe, akik nehéz munkával fűrészelik a fákat, Terikének a fákon lakó csicsergő madarak, Zolikának a farönköket úsztatók veszélyes munkája. Mikor a tanítónő megkérdezi Mórlickát, az rávágja: tanítónéni a szex. A tanítónő fel van háborodva, te szemtelen gyerek, nem szégyelled magad. Mórlicka válasza, tanítónéni nekem mindenről a szex jut az eszembe.

Hát így vannak a palesztinok is, nekik mindig a zsidók gyilkolása jut az eszükbé. Míg az előbbi csak vicc, sajnos a palesztinok halálos komolyan gondolják. Jó volna ha megjönne az eszüik.

GK

AVI BEN GIORA: Ismétlődhet a történelem

Sok történész azon a véleményen van, hogy a történelem ismétlődik. Csupán csak a nevek változnak, de a történések nagyjából ugyanazok, mint már annyiszor a történelem során. A zsidóság körülbelül négyezer éve egyfolytában ellenségnek van beállítva. A társadalom kirekesztettjeként voltak kénytelenek élni, egészen addig, amíg nem lett újra saját államuk. Ám itt sem élhettek, sőt élnek nyugalomban. A világ, meg csupán csakúgy tessék-lássék módra foglalkozik ezzel.

Egy spanyol író, Sebastian Vilar Rodrighez, aki Barcelónában él, nemrégén egy cikket jelentetett meg, ami bejárta a világhálót. Itt közlöm most a kedves olvasóimmal magyar fordításban. Ajánlanám azon izraeli úságíróknak is, akik értenek spanyolul vagy magyarul, és képesek héber nyelvre fordítani. Sok igazságot ír le ebben a cikkben, amit az egész világnak jó volna komolyan venni.

EGÉSZ EURÓPA MEGHALT AUSCHWITZBAN

- írta Sebastian Vilar Rodrighez

Barcelona utcáján sétáltam lefelé, amikor hirtelen felfedeztem a szörnyű igazságot – Európa meghalt Auschwitzban. Megöltünk 6 millió zsidót és 20 millió muszlimra cseréltük őket.

Auschwitz-ban elégettük a kultúrát, a gondolatot, a kreativitást, a tehetséget. Elpusztítottuk a választott népet, a valóban választottat, mert nagyot alkottak és csodálatos embereket adtak a világnak megváltoztatva azt.

Ezek az emberek érezhetően hozzájárultak az élet minden területéhez: a tudományhoz, a művészethez, a nemzetközi kereskedelemhez, és mindenek felett a világ lelkiismeretéhez. Ezek azok az emberek, akiket elégettünk.

És a tolerancia látszatát keltve, és mert bizonyítani akartuk, hogy kigyógyultunk a rasszizmus betegségéből, kinyitottuk kapuinkat 20 millió muszlim előtt, akik butaságot és tudatlanságot hoztak, vallási szélsőségeket és a tolerancia hiányát, bűnt és szegénységet, köszönhetően annak, hogy nem akarnak dolgozni. Mi pedig büszkén támogatjuk a családjaikat.

Felrobbantották vonatainkat és szép spanyol városainkat harmadik világbelivé tették, melyek szennyben és bűnben fuldokolnak. A kormánytól ingyen kapott lakásaikba bezárkózva naiv házigazdáik meggyilkolását és elpusztítását tervezik.

És így nyomorúságunkban, a kultúrát fanatikus gyűlöletre, a kreatív szakértelmet a pusztítás képességére, az intelligenciát visszamardottságra és babonára cseréltük.

Az európai zsidók békére való törekvését és tehetségét gyermekeik jobb jövője reményében és elszánt kapaszkodásukat az életbe, – mert az élet szent –, elcsereztük olyanokra, akik hajszolják a halált, akiket elemészt a maguk és mások, gyermekeink és a mások gyermekeinek halála utáni vágy. Milyen borzalmas hibát követett el szerencsétlen Európa.

Az iszlám népesség a világon kb. 1 200 000 000, vagyis 1 milliárd kétszázmillió, azaz a világ népességének 20%-a. A következő Nobel-díjakat kapták:

Irodalmi: 1988 - Najib Mahfooz

Béke: 1978 - Mohamed Anwar El-Sadat, 1990 - Elias James Corey, 1994 - Jaser Arafat, 1999 - Ahmed Zewai

Közgazdasági:(zero)

Fizikai:(zero)

Orvosi: 1960 - Peter Brian Medawar, 1998 - Ferid Mourad

ÖSSZESEN: 7

A zsidó népesség a világon kb. 14 millió, a világ népességének kb. a 0,02%-a. A következő Nobel-díjakat kapták:

Irodalmi: 1910 - Paul Heyse, 1927 - Henri Bergson, 1958 - Boris Pasternak, 1966 - Smuel Yosef Agnon, 1966 - Nelly Sachs, 1976 - Saul Bellow, 1978 - Isaac Bashevis Singer, 1981 - Elias Canetti, 1987 - Joseph Brodsky, 1991 - Nadine Gordimer World

Béke: 1911 - Alfred Fried, 1911 - Tobias Michael Carel Asser, 1968 - Rene Cassin, 1973 - Henry Kissinger, 1978 - Menachem Begin, 1986 - Elie Wiesel, 1994 - Shimon Peres, 1994 - Jitzhak Rabin

Fizikai: 1905 - Adolph Von Baeyer, 1906 - Henri Moissan, 1907 - Albert Abraham Michelson, 1908 - Gabriel Lippmann, 1910 - Otto Wallach, 1915 - Richard Willstaetter, 1918 - Fritz Haber, 1921 - Albert Einstein, 1922 - Niels Bohr, 1925 - James Franck, 1925 - Gustav Hertz, 1943 - Gustav Stern, 1943 - George Charles de Hevesy, 1944 - Isidor Issac Rabi, 1952 - Felix Bloch, 1954 - Max Born, 1958 - Igor Tamm, 1959 - Emilio Segre, 1960 - Donald A. Glaser, 1961 - Robert Hofstadter, 1961 - Melvin Calvin, 1962 - Lev Davidovich Landau, 1962 - Max Ferdinand Perutz, 1965 - Richard Phillips Feynman, 1965 - Julian Schwinger, 1969 - Murray Gell-Mann, 1971 - Dennis Gabor, 1972 - William Howard Stein, 1973 - Brian David Josephson, 1975 - Benjamin Mottleson, 1976 - Burton Richter, 1977 - Ilya Prigogine, 1978 - Arno Allan Penzias, 1978 - Peter L Kapitza, 1979 - Stephen Weinberg, 1979 - Sheldon Glashow, 1979 - Herbert Charles Brown, 1980 - Paul Berg, 1980 - Walter Gilbert, 1981 - Roald Hoffmann, 1982 - Aaron Klug, 1985 - Albert A. Hauptman, 1985 - Jerome Karle, 1986 - Dudley R. Herschbach, 1988 - Robert Huber, 1988 - Leon Lederman, 1988 - Melvin Schwartz, 1988 - Jack Steinberger, 1989 - Sidney Altman, 1990 - Jerome Friedman, 1992 - Rudolph Marcus, 1995 - Martin Perl, 2000 - Alan J. Heeger

Közgazdasági: 1970 - Paul Anthony Samuelson, 1971 - Simon Kuznets, 1972 - Kenneth Joseph Arrow, 1975 - Leonid Kantorovich, 1976 - Milton Friedman, 1978 - Herbert A. Simon, 1980 - Lawrence Robert Klein, 1985 - Franco Modigliani, 1987 - Robert M. Solow, 1990 - Harry Markowitz, 1990 - Merton Miller, 1992 - Gary Becker, 1993 - Robert Fogel

Orvosi: 1908 - Elie Metchnikoff, 1908 - Paul Ehrlich, 1914 - Robert Barany, 1922 - Otto Meyerhof, 1930 - Karl Landsteiner, 1931 - Otto Warburg, 1936 - Otto Loewi, 1944 - Joseph Erlanger, 1944 - Herbert Spencer Gasser, 1945 - Ernst Boris Chain, 1946 - Hermann Jo-

seph Muller, 1950 - Tadeus Reichstein, 1952 - Selman Abraham Waksman, 1953 - Hans Krebs, 1953 - Fritz Albert Lipmann, 1958 - Joshua Lederberg, 1959 - Arthur Kornberg, 1964 - Konrad Bloch, 1965 - Francois Jacob, 1965 - Andre Lwoff, 1967 - George Wald, 1968 - Marshall W. Nirenberg, 1969 - Salvador Luria, 1970 - Julius Axelrod, 1970 - Sir Bernard Katz, 1972 - Gerald Maurice Edelman, 1975 - Howard Martin Temin, 1976 - Baruch S. Blumberg, 1977 - Roselyn Sussman Yalow, 1978 - Daniel Nathans, 1980 - Baruj Benacerraf, 1984 - Cesar Milstein, 1985 - Michael Stuart Brown, 1985 - Joseph L. Goldstein, 1986 - Stanley Cohen [& Rita Levi-Montalcini], 1988 - Gert-rude Elion, 1989 - Harold Varmus, 1991 - Erwin Neher, 1991 - Bert Sakmann, 1993 - Richard J. Roberts, 1993 - Phillip Sharp, 1994 - Alfred Gilman, 1995 - Edward B. Lewis, 1996 - Lu Roselacovino ÖSSZESEN: 129!

A zsidók nem támogatják az agymosott gyerekeket a katonai kiképző táborokban, akiket arra tanítanak, hogyan robbantsák fel magukat minél több zsidó és nem muszlim halálát okozva. A zsidók nem térítenek el repülőket, nem gyilkolnak atlétákat az olimpián vagy robbantják fel magukat német éttermekben. NINCS egyetlen zsidó, aki templomot rombolt le. NINCS egyetlen zsidó, aki tiltakozásul embereket öl. A zsidók nem kereskednek rabszolgákkal, nincsenek vezetőik sem, akik dzsihádra és a hitetlenek megölésére szólítanak fel.

A világ muszlimjainak talán fontolóra kéne venniük, hogy többet invesztáljanak az alapoktatásba és kevesebbet a zsidók hibáztatásába az összes saját problémájuk miatt.

A muszlimoknak meg kell kérdezniük „mit tudnak tenni az emberiségért” mielőtt azt követelik, hogy az emberiség tisztelje őket.

Függetlenül az érzéseidtől az Izrael és Palesztina és az arab szomszédok közötti válsággal kapcsolatban, még ha azt is hiszed, hogy Izrael nagyobb részben vétkes, a következő 2 mondat mindent elmond: „Ha az arabok ma letennék a fegyvert, nem lenne több erőszak. Ha a zsidók ma letennék a fegyvert, nem lenne többé Izrael.” Benjamin Netanjáhu.

Mikor a szövetséges erők legfelsőbb parancsnoka Dwight Eisenhower tábornok rátalált a haláltáborok áldozataira, elrendelte, hogy mindenről, amiről lehet, készítsenek fotókat, és a környező falvakból tereljék be az embereket a táborokon keresztül, hogy eltemessék a halottakat. „Most mindent megörökítettünk - megvannak a filmek - megvannak a szemtanúk - mert valahol lent a történelem útján néhány gazember felkel és azt mondja majd, ez soha nem történt meg.”

Mostanában az Egyesült Királyságban arról vitatkoznak, vajon az iskolai tananyagból kivegyék-e a holokausztot, mert „sérti” a muszlim lakosságot, akik azt állítják, ez soha nem történt meg. Még nem vették ki. Akárhogy is, ez egy rémisztő előjele a félelemnek, ami szorongatja a világot és minden egyes ország milyen egyszerűen megadja magát ennek/elfogadja ezt, pedig a II. világháború még csak 70 éve ért véget Európában.

HIDAT ÉPÍTENI

Beszélgetőtársunk Hiller István történész, politikus

A volt miniszter, pártelnök, jelenleg ellenzéki képviselőként az Országgyűlés alelnöke. Egyetemi oktatóként, majd képviselőként, kormánytagként kísérte végig a magyar kultúra, a felsőoktatás, a magyar politika, a történelem elmúlt 20 évét. Véleményére mindig is odafigyeltek, még azok is, akik a másik oldalon ültek. Az interjú készítője is dolgozott vele több éven át, a mai napig is szégyellem magam, hogy a latin és az ógörög nem megy nekem annyira.

Breuer Péter: Mostanában az egész világ az iszlám terrortól retteg, pedig sokak szerint nem ez a jellemző a mohamedán világra. Még miniszter volt, amikor Katarban járt, hogy ott előkészítsen egy kulturális, felsőoktatási megállapodást, hogy ezzel is a magyar kultúrát népszerűsítse az országban, a térségben. De járt Izraelben is többször, hasonló ügyekben. Én magam, mint egykori munkatársa el is kísérhettem ezekre az útjaira. Mire emlékszik erről a történetről?

Hiller István: Sajnálom is, hogy az ógöröggel hadilábon áll, hiszen akkor most akár eredetiben is mondhatja velem Szókratész Védőbeszédének első mondatát: Hogyan hatott rátok, athéni férfiak, vádlóim beszéde, nem tudom; én bizony magam is kis híján beléjük feledkeztem, olyan meggyőzően beszéltek.

Félretéve a tanári énemet, mindenre emlékszem, azt azért hozzá kell tennem, én ilyenkor sem tudom kettéválasztani a szakmai és a politikai múltamat. Már úgy sem, hogy nem gondol mást a történész Hiller István, mint a politikus Hiller István. Sőt, az egykor volt kormányzó párt elnöke, vagy a miniszter sem gondol mást, mint az ellenzéki, pontosabban az, aki éppen most ellenzékben van. Visszatérve a kérdésre, az egy fontos időszak volt, amikor a magyar kulturális diplomáciának a világméretű dimenziójában őszintén hittem. Azért sok mindent sikerült elérni, nagyszerű kulturális évadokat Kínától New Yorkig, vagy éppen a kulturális diplomata posztokat mi hoztuk létre, először éppen Izraelben. Abban is hittem, hogy az Arabiai félszigeten, így Kattarral is lehet nem csak nagykövetségi szintű diplomáciai kapcsolatot kialakítani, hanem folyamatos gazdasági és kulturális kapcsolatot is. Erről nem kell letenni ma sem, még akkor sem, ha különböző az intenzitás, de örülök annak, hogy például ebben az időszakban az oktatási, tudományos, kulturális kapcsolatainkat Izraellel olyan szintre, vagy inkább olyan intenzitásra emeltük, ami korábban inkább csak elképzelés volt. Az emlékeim között szerepel még az első nagy megállapodás a Jad Vashem Intézettel, ahogy az is, amikor nem csak a múltról, hanem a jövőről is együttgondolkodtunk, azért is, hogy tehetséges izraeli és tehetséges magyar fiatalok minél gyakrabban találkozzanak, a Nemzetközi Matematikai Olimpiára együtt készüljenek. Vagy az, hogy újságírókat, a legkülönbözőbb gondolkodásúakat érdemes meghívni Izraelbe,

hogy ott beszélgessenek, vitatkozzanak, fejtsék ki az egyetértő, vagy éppen ellenző véleményeket. Ez azért is fontos, mert a mozgásban van az élet, aki csak ül, azzal nem történik semmi, így aztán el is felejtik. Aki mozog, aki próbál tevékenyen részt venni, sőt, alakítani, az azt gondolom, maradandó. Következtetésképpen erre az időszakra is úgy emlékszem, amit sikerült mozgásba hozni, majd ott is tartani.

BP: Nemrégiben tartotta újjáalakuló ülését a Weizmann Intézet Magyar Baráti Köre. Önt nem láttam ott, miért?

HI: Teljesen prózai okból, miután a választókerületemben egy hónapokkal korábban megszervezett rendezvényen voltam, 450 ember előtt. Őket nem szerettem volna cserben hagyni, semmilyen gondolati, emberi oldala nem volt a távollétemnek, a kerületben az emberek nagyon sokat dolgoztak értem, így ott kellett lennem közöttük, velük.

BP: Ám továbbra is visszatérnék az első kérdésemre. Miként készül a tanár, a parlamenti képviselő az Iszlám Állam előretörése ellen?

HI: Nekem erre nem kell készülnöm, abban az értelemben, hogy nem kell esténként végiggondolni, mit is akarok, mert kristálytiszt a gondolatom. Én ennek a szervezetnek az egész működését az emberiség elleni bűnnek tekintem, ami ellen határozott döntések szükségesek nemzetközi oldalon és magyar részről egyaránt. Ha lehetséges, akkor én most az egyéni véleményemet mondom el, nem szervezeti álláspontot. Mindaz, ami történik, azt időben megfékezni már nem sikerült, de még mindig van idő ahhoz, hogy akár különböző gondolkodású demokratikus erők, éljenek ezek Olaszországban, Németországban, Izraelben, vagy az Egyesült Államokban, közösen gondolkodjanak és tegyenek. Én azért lettem politikus, mert hiszek abban, hogy hazámat egy demokratikus gondolkodású nyugatos országgá tegyük. Akkor sem török meg a hitem, ha ennek különböző hullámhegyei és hullámvölgyei vannak. Ehhez pedig az szükséges, hogy mindenki normális és demokratikus körülmények között élhessen. Aki ezt akadályozza, aki pusztít, aki bármely elképzelés szerint öl és ölet, az az emberiség elleni bűnt követ el. Szerintem ezt nem is kell túlcifrázni.

BP: Önnek is köszönhetően, több ezer kilométernyi múzeum van bennem, és most, amikor ezer éves műemlékeket törnek össze a fundamentalisták, ahogy azt a hírtévéziókban látni, akkor arra gondoltam, hogy nem csak katonákat kéne küldeni ide, hanem restaurátorokat is.

HI: Az emberiség ellen elkövetett bűn, az nem önmagában csak az élet ellen elkövetett bűn, persze ez a legszörnyűbb. amit ember az ember ellen elkövethet, hogy a másik életét elveszi, de ebben a tágabb kategóriában, amit emberiség ellen elkövetett bűnnek nevezek, benne van az emberiség múltja, a bölcső egy részének a szét-törése, elpusztítása is. Józan ésszel nem lehet végiggondolni, hogy Nimród építése után 3200 évvel, egy a világ különböző részeiből összejött társaság miért gondolja úgy, akik végigélték a Perzsa Birodalmat, túléltek a Római Birodalmat, akik túléltek a keresztes háborút, akik túléltek a XX. század pusztításait, azt a földdel egyenlővé kell tenni és lerombolni. Aki józan ésszel akarja ezt elfogadni, az téved, ezt nem lehet józan ésszel átlátni. A pusztításban a pusztítás van, az ölésben az ölés van, az erőszakban erőszak van. Az erőszakot, aki racionálisan próbálja végiggondolni, az nem jut sehova. Ha az ilyen bűnöket, az ölést az érzelmileg akarja megérteni az ember, akkor rossz úton van. Ebben a pusztítás, az ölés szándéka van, aki pedig a Homo sapiens sapienshez tartozónak tartja magát és e tekintetben mindegy nekem, hogy melyik országban született, apukája, anyukája milyen nemzethez tartozónak tartotta, tartja magát, az fel kell lépjen ezzel szemben.

BP: Ön volt az, aki sokak véleményével szemben döntött úgy, hogy a Páva utcai Holokauszt Dokumentációs Központ megnyitására elhívta az akkori ellenzéket. Rádadásul akkor azt is elmondta, hogy együtt tettük le az alapkövet, együtt építettük, ez egy magyar intézet. Ennek fényében is, mit gondol a Sorsok Házáról, Ön szerint szükség van-e rá?

HI: Én intézménytől függetlenül úgy gondolok, ahogy ezt egykor is mondtam, én magam valóban azok közé tartoztam, akik azt akarták, értsük meg, ez nem önmagában a mi kormányunk ügye, ez az ellenzék ügye is, mert ez egy magyar ügy, azaz nem kormányügy, nem ellenzékügy. Ez hosszú időn keresztül az egyik jelentős esemény volt, ahol politikai ellenfelek egy sorban ültek, a korábbi miniszterelnök, az akkor regnáló miniszterelnökkel, az egyik tudott a másik gondolatának tapsolni. Én büszke vagyok rá, hogy az idézett gondolatomat mindkettő jól fogadta, megtapsolta. Természetesen nem a taps a lényeg, hanem az a fajta gondolkodás, amely rengeteg vitán keresztül, hiszen én magam emberileg kifejezetten jó viszonyban lévővel is vitatkoztam néhánnyal, néhányukkal össze is veszem, mert azt akartam, hogy meglegyen, és a 60. évfordulóra legyen meg.

Folytatás a 8. oldalon

Folytatás a 7. oldalról

HI: Az is igaz, hogy vannak olyan emlékeim is, amiket akkor nehezen élt meg az ember, miért is nem érti meg a másik, hogy mit is akar az egyik, miért akadályozza, miért is nem segíti, miért gördít ilyen-olyan akadályokat, a lényeg azonban mégis az, hogy odamehetek, ott áll az épület, amit együtt avattunk fel. Volt egy történelmi alapja, nem akart semmit sem megerősölni, nem akart semmi olyasmit belemagyarázni, ami nincsen benne, de ami benne van, azt ki akarta hozni. Emléket állítani a magyarság egy nagy tragédiájának, hangsúlyozom, a magyarság egy nagy tragédiájának, a magyarországi holokausztnak, magyar zsidó testvéreinknek és elődeinknek. Állampolgáraink meggyilkolásának, elhurcolásának, és persze azzal együtt, hogy a holokauszt nem csak zsidókra terjedt ki, így nincsen relativizálás, a náci bűnöket nem relativizálja az idő. Ha valakinek elvitték az apukáját, annak úgy fáj 70 évvel később is, mint ahogy fáj 7 évvel később. Aki ezt vitatja, az semmit sem ért az egészségből, így azzal én vitába szálllok. Igazságokat köbe kell vésni! Éppen azért, hogy maradandó maradjon, ércnél erősebb legyen az emlék, ahogy azt Horatius is egy szép sorában írja. Az, amit a Holokauszt Emlékközponttal hoztunk létre, egy köbe örökített emlék. A Sorsok Házát illetően, én figyelem azt a vitát, amit a kormány körüliek folytatnak, azt a gondolatot ajánlom a figyelmükbe, az igazságot megörökíteni, az maradandó, ha csak egy részigazságot, annak megerősítését jelenítik meg, abból nem tud maradandó lenni. Ennek okán is azon a véleményen vagyok, az érintettek nélkül, a magyar zsidóság képviselői nélkül, a magyarországi zsidósággal való egyeztetés nélkül lehetséges egy téglát a másikra tenni, de annak maradandó jövője nincs. Amennyiben van egyeztetés, akkor úgy látom, nem úgy lesz a megvalósítás, ahogy a tervezés. Azonban méltatlan szintre vinni egy vitát, azt bárki, bármely társaság, bármely oldal folytatja, az árt. Én nagy híve vagyok a vitának, a fél életemet különböző konfliktusokban töltöttem, a saját társaságomon belül és kívül. Általában, ha a gondolataim kisebbségben vannak, akkor elmondom őket, eltelik egy idő, mire többségi vélemény lesz. Az persze nem jó, ha a választás előtti kisebbségi vélemény a választás után lesz többségi, mert szép dolog, ha elismerik, amikor egy politikusnak igaza volt, de nem jó, ha mindezt a választás után teszik meg. Szerintem gondolják végig ezt az egész Sorsok Házát, mert ez így nincsen rendben.

BP: Ön miniszterként többször is hallatta a hangját a munkatársai előtt, így volt ez az Auschwitz Album esetén is, amikor kijelentette, hogy van rá forrás és legyen meg, de szinte azonnal, volt amikor az asztalra is csapott. Emlékszik még erre?

HI: Természetesen, a kötet még mindig ott van otthon a dolgozószobámban. Valóban így történt, mert akartam, hogy az Auschwitz Album megjelenjen. Kétség nem fér hozzá, amikor valamit az ember elhatároz, akkor döntéseket kell hozni és bizony előfordult, hogy az asztalra csaptam, csapok, amikor kell. Ha az embernek van politikai elképzelése, karaktere, akarata, akkor arról szól a felhatalmazás, hogy legyen

meg. Álmodozókra is szükség van, de ők ne töltsenek be direkt politikai tisztséget, mert itt döntéshozókra van szükség. Amikor olyan helyzetbe kerültem, hogy azt kellett mondanom, hogy felelőssége, munkája van, s ha nem végzi a felelősségét, akkor engem nem köt semmi kötelem, erre volt példa, de ez nem csak az Auschwitz Albummal kapcsolatos, Amikor az egyetemen 15 éven keresztül vizsgáztattam, akkor legjobb érzés volt valakinek jelest adni, de ha úgy láttam, hogy a tudása nem megfelelő, akkor lelkiismeret-furdalás nélkül rúgtam ki. Volt olyan, aki szerint, amit előadott, az megfelelő volt, még akkor is, amikor kifordult a szobámból, nem biztos, hogy szépeket gondolt a felmenőimről, de én ezt elviselem. Mint miniszterként is, akartam, hogy az Auschwitz Album megjelenjen, büszke vagyok arra, hogy ez sok munkatársammal együtt sikerült és kézbe lehetett venni. Igen, közben valóban néha fel kellett emelnem a hangomat, de ez belefért.

BP: Ön sosem engedte meg a környezetében, hogy a harmadik köztársaság vezetőit bárki is nehéz szavakkal illesse. Ön szerint helye van annak, hogy egy történész, kutató. akár egy múzeumigazgató nyilvánosan hadjáratot indítson a döntéshozók ellen?

HI: Bár a demokráciába belefér, hogy a nyilvánosság eszközét használja, én ebben – bármilyen furcsa is – a gyengeség jelét látom. Amennyiben valami megalapozott, ha szakmailag biztos vagyok benne, a kapcsolataim megengedik, akkor a kivitelezés megy. Ha a saját köreimben, magas tisztségviselőkkel szemben, már-már a normális fogalmazás határát súroló kijelentéseket kell tenni, akkor az nem az erő, hanem inkább a gyengeség jele. Ám ezt elemezzék ők maguk az érintettek.

BP: Ön volt miniszter, egyetemi oktató, mi a véleménye a felsőoktatás helyzetéről?

A magyar felsőoktatásban a színvonal elsődleges kérdés, másfél évtized mennyiség változása után. Azt gondolom, hogy amit elkezdünk, az a fajta színvonalemelés és a nemzetközi felsőoktatás vérkeringésébe való aktív részvétel, az meghatározó. A jelenlegi kormány ötödik éve kormányoz, 2008-ban erős véleménye volt, hogy mit is kell csinálni, ám amikor kormányra jutott, immár ötödik éve, nem történt semmi. Most mintha lenne valami, ami elképzelés-sorozatnak mondható, de majdnem fél évtized kimaradt a felsőoktatás tényleges irányításából. A szakmai is alig bírta megjegyezni a felsőoktatásért felelős államtitkárokat, hiszen alig melegegett meg a széke, addigra már egy új jött. Nyilvánvaló, a kutatást, a hallgatói létet, mégiscsak huszoneves fiatalemberekről van szó az esetek döntő többségében és az oktatás színvonalát együtt kell látni. Azt megengedhetetlennek tartom, hogy az állami támogatás egy igen jelentős részét elvonták, ma sincs annyi állami támogatás a felsőoktatásban, mint amennyi akkor volt, amikor a tárcát átadtam 2010-ben. Kell biztosítani a feltételeket, s mellettük meghozni a követelményeket. Ugyanakkor meg kell mondanom, történészként és politikusként is, az egyetemi autonómia híve vagyok, ugyanis az autonómia biztosítja a gondolkodás szabadságát. Az autonómiát valamikor a középkorban nem azért

találták ki, mert egy uralkodó nem léphetett az egyetem területére, hanem ott a gondolkodás, a különböző módon gondolkodó fiatalok nézetűtköztetése zajlik, éppen azért, mert kialakult karaktere legyen a véleményüknek, ezt a feltételt kellett megteremteni. Ezért is tartom rossznak az autonómia megszabdalását, nem egyszerűen hatalmi dolognak, hanem az oktatás színvonalának, annak biztonságának veszélyeztető intézkedésnek. Ezért én a rektorok, nem pedig a kancellárok pártján állok. De ez egy magyar belpolitikai, felsőoktatási részkérdés. Rengeteg tudás és tapasztalat halmozódott fel a magyar felsőoktatásban, kitűnő nemzetközi kapcsolatok, melyeket jobban kell használni, éppen a nagyobb szabadság megadásával, nem pedig egy geységes központi akarat erőltetésével lehet.

BP: A Seuso kincsek átadásánál Ön is ott volt?

HI: Természetesen, én azt gondolom, hogy helyesen lépett a jelenlegi kormány és annak képviselői is, elsősorban Baán Lászlóra gondolok, ő a Szépművészeti Múzeum vezetője. Építettek, épített arra, amit a korábbiakban megtettünk, megtehettünk, de az, hogy a Seuso kincsek döntő többsége itthon van, ez minden magyar számára öröm, én is büszke voltam rá, amikor itt-hon láttam őket.

BP: Szoborkérdések. Szobrot kap az az ember, aki állítólag megmentette a pesti zsidóságot, De ha ezt tette, akkor ezt Horthy Miklós utasítására tette. Ön is rengeteget tárgyalt annak idején a Jad Vashem Intézettel. Az akkori megbeszélések fényében miként értékeli ezt a hírt?

HI: Nem egy pillanatot, hanem évtizedeket, egy rendszert látok, én nem fogom ünnepelni Horthy rendszerét, nem fogom ünnepelni Horthy Miklóst, ezért sem támogatom a Horthy szobrok felállítását, sem egyet, sem tízet, sem közterületen, sem nem közterületen, még akkor sem, ha más a jogi alapállás egy közterületen, mint egy magánterületen.

Közel múltban felkértek arra, hogy történész Klebelsberg-ről szóló könyvét részben én mutassam be, elvállaltam és készülök is rá. Részben azért, mert lehet egy rész jó, mert Klebelsberg amit tett a külföldi magyar kulturális intézetek, a Collegium Hungaricumok vonatkozásában, az maradandó és nagyszerű. Ez az egésznek egy része volt, de én nem fogom dicsőíteni az egészet. Nagyszerű dolog, hogy az akadémiánk ott áll Rómában a via Giulián, vagy Berlinben, én ezeket nemhogy csak tiszteltem, de maradandó dolognak tartom, de nem lesz olyan, hogy Hiller István a Horthy rendszert dicsőíti, dicséri. Tehát könyvelőszó igen, szoboravatás nem.

BP: Ön beszédeiben, megszólalásaiban többször is használja a híd kifejezést. Ez azt is jelenti, hogy a kormány és az ellenzék között a híd Hiller István?

HI: Ebben sem változz a véleményem ahhoz képest, amikor miniszter voltam. Konkrét események nélkül azt tudom mondani, az én irodámban mindig egy politikusnak az arcképe van, ez Deák Ferenc. Mégis ő csinálta meg a kiegyezést. Amikor a döntéseimet hozom, amikor tárgyalok, akkor figyel. Egy országunk van, ezt az országot közösen kell normálisan beélnünk, én ezen vagyok, ezért politizálok.

MAGYAR FILOSZEMITIZMUS?

KÖNYVISMERTETŐ ÉS VITAEST A DRORY KÖNYVTÁRBAN

A givatáji Drory Könyvtárban március 8-án a szerző-szerkesztő Mózes Endre beszélt a „Ki szereti a zsidókat? A magyar filozemitizmus” című könyvéről (Mózes Endre, Budapest, Noran Libro, 2014), amely a magyar filozemitizmus témáját frissíti fel, és igyekszik megtölteni minél többirányú, igényes és érdekes tartalommal. A találkozó résztvevőinek java eddig is komolyan foglalkozott a témával, így hamarosan aktív vitaest alakult ki.

A kötet Mózes alapkoncepcióit bemutató esszéivel kezdődik: „Miért szólunk a magyar filozemitizmusról?” és „Mi is az a filozemitizmus?”. Ezekből való a könyv mottója is: „az antiszemitizmussal nemcsak frontálisan lehet szembeszállni, hanem úgy is, hogy újra felfedezzük, erősítjük és közbeszéd tárgyává tesszük annak ellenpólusát és alternatíváját, a filozemitizmust, a jó együttélést, az együttműködést és a barátságot.”

Az egyes fejezeteket a szerző-szerkesztő úttörő tézisei vezetik be, narrációként egybefűzve a félszáz, részben korábbiakból szerkesztett, részben vadonatúj írást. A filozemitizmus témáján belül a kötet a jó együttélés, együttműködés, barátság jellegű filozemitizmusra koncentrál, és meglepetés, milyen sokrétű anyag és aktuális gondolat jött össze a témakörben.

A magyar filozemitizmus történelmi áttekintésének fejezetét Mózes válogatta Kohn

Sámuel, Bibó István, Gyurgyák János és Komoróczy Géza könyveiből, szabad kezet kapva a mai szerzőktől. A könyv klasszikus magyar szépirodalmi anyagának válogatásában régi nagy írók, költők műveiből, Jókaitól és Adyától Tersánszkyig és Thurzó Gáborig, odaadó izraeli munkatársak segítettek.

Az Embermentés, zsidómentés fejezetet tartja Mózes a könyv egyik fő mondanivalójának: meglepően nagy számú és elképesztő hősiességű magyarországi mentésből kapunk ízelítőt, megbízhatóan dokumentálva. Illenék ezeket jobban ismernünk. A munkaszolgálatról szóló tanulmányában saját kutatásait összegezi, új becsléseket és kérdéseket felvetve.

A kötet legfőbb része mégis az úgynevezett II. könyv, a Kortárs írárok, amelyben mai írók, költők, tudósok, művészek, gondolkodók szólnak a filozemitizmus legkülönbözőbb aspektusairól, a jövőbe is mutató borús-derűs tanulságokkal. Jól láttatják, hogy a jó együttélés – már akik között lehetséges, és remélhetőleg ez a többség – valós alternatíva. E kitűnő társ-szerzők között van például Csányi Vilmos, Czeizel Endre, Gadó János, Konrád György, Kovács András, Müller Péter Sziámi, Tóth Krisztina, Vekerdy Tamás. A könyv ajánlója a nemrég elhunyt Schweitzer József nyugalmazott főrabbi és Várszegi Asztrik pannonthalmi főapát.

Néhány szerzőről több szó esett, más nagy nevek is röpködtek a levegőben: Széchenyi, Németh László, Spiró György; állásfoglalásaik kerültek szóba, érvek és ellenérvek hang-

zottak el, látszott, hogy a téma izgalmas és kiapadhatatlan.

A családi, élénk hangú vitaest során mindenről pró és kontra vélemények hangzottak el, idézve a Vészkorszak előtt és után megnyilvánuló antiszemitizmust is: hírességek viszonyulását, a mai Jobbik párt térfoglalását, amellyel szemben Mózes szerint a nem-zsidó-zsidó jó együttélés, sőt barátság leírása és ápolása ellenszérum lehet.

A témában, a magyar irodalomban és a könyvszakmában jártas résztvevők és hozzászólásaik közül kiemelkedett Moshe Golán Netanján élő történész, aki imponáló tárgyi tudásával gazdagította a beszélgetést. Ő is támogatta a könyv koncepcióját, de figyelmeztetett: érzékenyen el kell kerülni, hogy a filozemitizmus téma megújulása szerecsenmosdatást szolgáljon. Helyesebbnek találta a magyar-zsidó „együttélés” fogalom használatát.

A könyv eddigi élénk médiavisszhangja Magyarországon annak újszerűségét és olvasmányosságát emeli ki. A „hogyan tovább?” kérdésre Mózes Endre kifejtette, szeretné, ha a magyar intelligencia és közéleti párbeszéd folytatná ezt az eddig elhanyagolt, de ma már sokak által fontosnak és érdekesnek elismert témát. Nemcsak a magyarországi, hanem az európai antiszemitizmussal szemben felélesztendő filozemitizmus is tervei között van.

A kezdeményezéséért, remek hangulatért, gazdag büféért Nagy Gabriella házigazdát illeti köszönet. **Egervári Vera – Kádár Elza**

Szegáli Simon előadása Netanján, a Bné Brit Lów Emmanuel páholyában

Netanján, a Margoa Hotelben Szegáli Simon idegenvezető, színész, operaénekes, író, hangulatos púrim-estét varázsolt.

Az estet Levkovits József nyitotta meg, az előadót Leöb Akiva mutatta be.

Előadása - bár nem a hagyományos púrimi történet jegyében hangzott el -, mindenki számára lélekemelő volt.

Kifejtette, hogy bármilyen témához nyúl, zsidók vannak a háttérben. Bárhol jár a világon, mindenütt kiemelkedő szerepet töltenek be. Különösen igaz ez a Nagy-Magyarországról származó zsidóságra, példaként említve Czukor Adolfot, a mozifilm megteremtőjét, aki tulajdonképpen létrehozta Hollywoodot, Rózsahegyi Kálmánt, a nagy magyar-zsidó színészt, Nagy Endrét, a kabaré meghonosítóját, Molnár Ferencet, a híres író. Jávor Pálról, (akinek csak a felesége volt zsidó), a nagy zsidóbarát-ról is megemlékezett, aki a Habimában is fellépett. A Liliom című darabot játszották telt ház előtt, és hatalmas ünneplésben volt része. Nagy Endréről, a kabaré megteremtőjé-

ről, Lehár Ferencről, Kálmán Imréről a nagy operett szerzőkről is szó esett, a magyar Nobel-díjasokat sem hagyta ki. Elmesélte, hogy Heltai Jenő és Herzl Tivadar unokatestvérek voltak. Heltai Jenő műveinek ismertetése so-

rán énekelt is a Heltai verseket is tartalmazó János vitézből, megénekelte a közönséget is.

Szóba került még Kertész Mihály, Tony Curtis, Ábrahám Pál karmester, Ormándy Jenő, Darvas Lilly színésznő, Goldmark Károly és Politzer József is. Nem hagyta ki Stein Aurélt sem, aki Ázsia-kutató volt, Goldziher Ignácot, aki a világ leghíresebb muzulmán-kutatói közé tartozott. Várnai Zseni költészetét is ismertette.

A mai magyar kultúráról is véleményének adott hangot. A Jobbik előretörése is szóba került. Véleménye szerint, ha vizsgálatot végeznének, nemcsak az elhíresült Szegedi Csánád kizárt Jobbikosban, de minden tagjában található lenne egy kis zsidó vér.

Viccekkel fűszerezte műsorát, megemlítve, hogy 23. János pápa a humort mennyire fontosnak tartotta: írt egy imát, amelyben egy picurka humort kért...

Az előadást nagyra értékelte és megköszönte Leöb Akiva. **E. V.**

SCHNAPP LEA

Márciusok emlékezete...

Ezeket a kora tavaszi napokat évről évre megnehezíti az emlékezés. Régi, sok évtized előtti emlékkockák jönnek elő, súlyos fájdalmak törnek ránk – azt hiszem, hogy minden Soá-túlélő így van ezzel –, ám a Teremtő mindig gondoskodik, ha nem is a feledésről, hanem valami apró „jóvátételről”, kis vigaszcikorról, erőtt ad, hogy tovább vihessük napjainkat, hogy ne hatalmasodjon el rajtunk a bánat.

Most is így történt. Kedves új ismerősre leltem, természetesen ismét az Új Kelet jóvoltából, Cohen József József Bné Brákról, aki városi mérnök és szinte földim, annak ellenére, hogy ő Páparól származik. Azért számítom földimnek, mert kedves városomban, Haifán tanult a Technionon, és mert gyermekeim szülővárosában kapta diplomáját és nagy tudását. Igazi öröm volt megismerni őt.

Cohen úr 1960-ban, tizenhárom évesen érkezett az országba Soát átélte édesanyjával és testvéreivel. Szépen beszéli a magyar nyelvet, és nagyon büszkén mondom, hogy cikkeimnek, írásaimnak hűséges olvasója.

Nem mellékesen azt is megjegyezném, hogy írásaimat hetente felolvassa az idősek otthonában élő magyarul beszélőknek, akik már nehezen látnak, de érdeklődésüket a világ dolgai iránt pillanatra sem veszítették el. Mindez nagy szociális érzékenységre és igazi emberbarátra valló jó cselekedet, amiért csak gratulálni tudok a kedves új ismerősnek.

Jeruzsálemben találkoztunk, ahová felesége, Nomi is elkísérte. Ő is jól beszél magyarul, noha 18 éves korában alijázott – Argentínából! Élmény volt vele társalogni megannyi érdekes dologról.

Íme a példa, hogy az Új Kelet hasábjain keresztül is ápolhatók az emberi, sőt baráti kapcsolatok, másrészt az új ismeretség számomra azt a vigaszt is jelenti, amit odafentről küldtek, hogy segítsen a márciusi emlékezésben...

Köszönöm Cohen úrnak és kedves feleségének, hogy megismerhettem őket, hogy barátságukból vigaszt meríthetek ezekben a nehéz napokban. Szívvel kívánom, hogy legyen részük sok jó cselekedetben!

* * *

Március újra és újra elém hozza a súlyos emlékek egész sorát. 1969-ben írtam erről legelső alkalommal. „Gáluti átok a magyar Alföldön” című élmény-riportnak nevezett írásom harmadik díjat nyert az Új Kelet pályázatán, amelyet a Soá 25. évfordulójára hirdettek meg. Azóta többször elő-előbukkant egy-egy emlékkocka ezekből a vérzivataros időkben, és kedves Olvasóim szíves elnézését kérem, ha emlékeim esetleg ismerősnek tűnnek. Az a véleményem, és nem csak az enyém, hogy ezekről a napokról nem lehet elégét írni, mert egy egész nép kollektív emlékeztébe vésett súlyos emlékekről van szó.

Történészek, Soá-kutatók mindent megtesznek a Jád Vásámban, iskolákban egyetemeken tartott rendezvénysorozataik keretében, hogy a túlélők előtt tisztelgessen az utánuk következő nemzedékekben tudatosítsák a megőrkítés szent feladatát. Nekünk, túlélőknek nehéz az emlékezés. Mintegy húsz évvel a nagy tragédia után már felnőtt gyermekeink szegezték nekünk

a kérdést: „Miért hagytátok magatokat?” Most, 71 év elteltével az újabb nemzedékek talán megértik, hogy hazátlanul, hátvéd nélkül majdhogyan tehetetlenek voltunk. Mai írásomban ismételen arra a március tizenkilencedikét idézem fel, amely végképp megpecsételte a magyarországi zsidóság sorsát. Ugyanazokkal a szavakkal, ahogyan 1969-ben...

Politikai és gazdasági küzdelmeink közepette emlékezzünk és velünk együtt az új nemzedékek, akiket megtanítottunk, hogy „Éjn lánú erec ácherét.”

* * *

1944. március 19.-e volt. A benzinkútunk immár hosszú évek óta ott állt a Jugoszláviát Budapesttel összekötő nemzetközi úton. Ez volt a környék egyetlen benzin- és olajtöltő állomása, minden autó-alkatrész felszereléssel. Volt ugyan egy nyilasnak is egy Shell-lerakata, de vagy benzinje nem volt, vagy olaja hiányzott, vagy zárva volt, mert sok volt a tennivalója a nyilaspártban.

Persze a zsidónak jól ment. Éjjel-nappali szolgálattal. Még mi, gyerekek is, iskola után gurítottuk a hordókat, töltöttük a ciszternába a benzint. Éjjel, bármikor, a csengetésre apám kiugrott a meleg ágyból, hóban, esőben is. Ha valami nem volt rendben, Gabi bátyám feküdt az autó alá és máris javította. A benzint jegyre adták. Az uralásnak mindig több kellett, mint a kiutalt adag.

Folyt az élet a kis alföldi, 40 ezer lakosú városban. Álltunk a sarat mi, a körülbelül 1500 lelket számláló zsidóság. Már tapostak, gyötörtek, aláztak bennünket. Megvonták az engedélyeket, de... még éltünk! Már a legtöbb családfő valahol munkaszolgálaton tengődött, otthon hagyva a 8-9 tagú családot, sokszor kenyér nélkül, de még éltünk! Abban a gonosz világban, Petőfi városában szép volt a március.

... Azon a feketebetűs március 19.-én hajnalban arra ébredtem, hogy zörögnek az ablakok, a csillár majd leszakad. Autók ezrei dübörögtek kint. Dörömböltek az ajtón. Hosszú sor német autó áll a benzinkút előtt. Jött a m. kir. városi parancsnok. Parancsba adta, hogy ki kell szolgálni a németeket, akik a magyar kincstár utalványával fizettek. Persze, az utalvány fabatkát sem ért!

Legtöbb zsidó házból már hiányzott a családfő, vagy a nagyobb fiúk. Összeszorul a szívem, ha lelki szemeimmel látom a sok hős zsidó asszonyt: Hinda nénit kilenc gyerekkel egyedül, Ráchelét vagy nyolccal, – hosszú volna a névsor. És mennyi várandós fiatal anya egyedül, a közre hagyva.

A bevonuló németek délelőtt már kiszivattyúzták az utolsó csepp benzint is a kútból, kiürítették az éléskamrát, a pincében a demizsonokat, bort, pálinkát, amit találtak. Mit számított mindez, amikor egymás életéért aggódtunk?

A Magyar Petróleumipar R. T. Budapestre értesített bennünket, hogy zsidó benzinkutas többé nem szolgálhat ki.

Futótűzként terjedt a hír, hogy a városban a német fekete halálautó jár, összeszedi a még otthonmaradt zsidó férfiakat. Már hallunk neveket: az idős Spiller ügyvéd, Berger doktor, Bruckner és a többi. Testvéreimmel, anyámmal, rémülten néztük az ajtót és összeszorult szívvel vártuk, hogy az apámért is jöhetnek. Élfelé apám nagyon

rosszul lett. Orvosért akartam menni, de a világot sem akartak kiengedni a házból. Vártam a pillanatot, amikor kiszökhetek.

Soha nem felejttem el, 12 órát ült a toronyóra. Csak ült úgy, mint máskor, senki nem húzta meg a vészharangot. Senki nem ordított a világba, hogy „Ezt nem lehet, ezt nem szabad, ez nem volt az ég alatt!” Kimentem a hátsó kapun, egy nagy férfibiklivel. Két sor német autó között hajtottam az egy kilométerre lakó Szemerát doktorhoz. Kértem, menjen ki az apámhoz.

– Nem kellett volna idejönnie. Tudja, jó barátja voltam az édesapjának, de most nem lehet.

Az utcán a jó magyarok körülállták a német katonákat és kézzel-lábbal ismerkedtek. Igen! Kiskunfélegyháza pár óra leforgása alatt már tökéletesen kollaborált. A szerencsétlen, védtelen zsidók nyakára dobott kötelet még szorosabbra fűzték, együttes erővel. A „német-magyar barátság” jegyében. Mire hazaérkeztem, úgy tűnt nekem, hogy szép fiatal anyám megöszült. Már nem tudott minket otthon tartani. A pár hét múlva örökre elhurcolt 18 éves bátyám is elment otthonról, néhányadmagával, Fauer Lacival, Rub Herschivel. Ahol megtámadták a zsidókat, védőőrséget szerveztek. Délután, a házuk közelében Endre László habzó szájjal tartott beszédet a csöcseléknek. Aki ott hallotta beszélni, láthatta, hogy örült. De nem akarták ezt tudomásul venni. Egyetlen témája, hogy a németekkel kéz a kézben fogják kiirtani a zsidókat. Zöldi Márton, az újvidéki származású csendőrtiszt ugyanezt hangoztatta.

A sárga csillag viselése csak másnapra volt kitűzve, így még járkáltam az emberek között és kerestem emberi kifejezést az arcokon. A hallgató közönség között ott látom a volt cseléd-lányunkat. Megrémültem. „Hát te is fiam, Brutus?” Nyilasinges legényével volt. Utánam jött és odasúgta: „Kisaaszonyka, tűnjön el az Isten szerelmére, mert felkoncolják!”

Még szürkületben elmentem öreg nagyapámhoz, aki hófehér szakállával, hosszú tincseivel a szentkönyvek mellett ült. Vele néném, három gyermekével egyedül, férje már rég nem volt otthon. Nagyapa így érkezett meg Auschwitzba is, egyetlen kis csomagjával, amelyben a tálesz, és tfilin volt.

Március 19.-én ugyanolyan színekkel jött el az éj, mint máskor. A hold, a csillagok, a Göncölszekér, a Fiastyúk, az égen, minden a megszokott helyén. Nem halványultak el. Reménytelenül hunyorítottak felénk. E pillanat volt, amikor Isten elfordította tőlünk kegyelmes tekintetét. Csak az akácfa illata, amely betöltötte az éjszakát, mint halotti balzsam nehezedett rá kisvárosunk zsidóságának szomorú szívére.

A hajnal ott talált bennünket összetörten, batyuink mellett. Készülődtünk: el a házból, ahol építettünk, dolgoztunk, de ahol talán soha nem voltunk otthon. Mire a vagonok Auschwitzba indultak, alig voltak közöttünk mások, mint agyongyötört öregek és gyerekek.

Ha egyszer mégis megkérdezitek, drága gyermekeim, hogy miért hagytuk magunkat – egyvalamit biztosan elmondhatok nektek: mi nem voltunk gyávák, csak hazátlanok! És ezt ne feledjétek soha!

SURÁNYI J. ANDRÁS: TAVASZI SZÉL

Ó, a tavasz, a rügyeket bontó kikelet! Csak a legkitüntettebbeket mondhatom el róla. Szokatlan ez nálam, mert egyébként minden a fogást keresem, a rejtett makulákat. Tekintsünk most viszont el az adóbevallástól, és ne szorítsuk össze fogunkat az évi gáz- és villanyóra-leolvasástól és a havi átalánydíj kiegészítésétől, megfelelően valós évi, főleg téli fogyasztásunknak. Még szép, hogy rá kell fizetni, ki is az a botor, aki hitte, hogy még ő kap vissza pénzt? Ennek ellenére és mindazonáltal tavasz! Mond, hogy Tavasz, tell Aviv! Bocsássák meg az otromba szójátékot, de adta magát, jól esett és merészelttem. Mert hát nagyobb az ember tűrőképessége ilyenkor hirtelen, felbátorodik, látván, ezt a telet is túléljük! Csak kihúztuk már megint az utolsó vitamin- és befőtt-tartalékainkkal.

Február vége felé még úgy nézett ki, rosszul áll a szénánk, vesztésre állunk. Magam is döbbenet szorongattam az utolsó baracklekváros üveget, üveges sz

emekkel fixálva a ráragasztott befőzési dátumot, összehasonlítva a falon lógó naptárral. Majd fél év volt a különbség, egy örökkévalóság, mely felveti 4-5 hónap teljesen fölösleges mivoltát. Itt kap utólagos és kiengesztelő értelmet előbbi szójátékom Tel-Aviv rovására, mert hiába tavasz ma ivritül az aviv szó értelme, amikor pár ezer éve még kifejezetten az élet magtárát töltő kalászt jelentette, és aligha kell az ebből származó összefüggéseket magyaráztatni. A sumér-magyar nyelvrokonság elkötelezett hívei nem fogják szívesen hallani, de tavasz szavunk is az „emberi ősnyelv” szellemi ágain rokon avivval, mert a magvetést jelenti a finnugor rokon-népek nyelvein, ergo magyarul is ezt hordozza génjeiben.

A Kánaán és környéke klímáját talán kevésbé érdemes felnégyelni, két évszakkal is elboldogulna, lévén közelebb a trópusokhoz. Errefelé, Hágár országában, közelebből Terézvárosban, a mérsékelt égöv minden következményét kell tartással viselnünk, ennek hátrányaival és néha előnyeivel. A művészeknek, a politikának, de mint később még látni fogjuk, az ornitológiának is például kifejezetten kedvez ez a négyes osztás, azzal a különleges tulajdonságával, hogy az évszakok egymásutánja nem pontosan fedi le a naptári év négyszer három hónapját. Ki hogy él visza Julius Cézár legmaradandóbb reformjával, mely mai naptárunk meghatározója, azt nem vethetjük kedvenc tavaszunk szemére. Mindenki szereti őt, a kikeletet, és erre meg is van a nyomós oka. Virágba borulnak az erre elhivatott derék növények, fák és az erdők-mezők is teszik dolgukat, kötelességtudóan és korrekten kizöldellnek. Hosszabb a nap, élénkül az élet a nagy világosságban, emelkedik az hőmérséklet, száll a pollen, prüsszöl az allergiás, és mind emellett, vagy ezzel szemben kicsit rapszodikussá válik az időjárás. A legtöbb zápor, eső, felhőszakadás és zivatar, tehát a

zuhék szintén erre az időszakra esnek. Tudják ezt a vándormadarak is nagyon jól, általában ilyenkor térnek vissza békákban gazdag magyarországi ingatlanjaikba. Egyik-másik gólya lábán izraeli gyűrű is van, mely bár multi-kultúráról tanúskodik, de a honi békaelfogyasztás élenjárói, e tréfli le vadászásával, joggal érdemlik ki a goja-gólya nevet. Ne javítsanak ki, a gólya hímneme valóban nem góly, mert, hogy nemek sincsenek a magyarban – szóval, csak vicceltem! Látják ilyen a tavasz, elkapatja magát az ember attól a kis plusz D-vitamintól is, ami erőtlennül, de visszavonhatatlanul sugározni kezd fölülről.

A gyermekáldás tekintetében is mérvadó szárnyas-barátunkat, az általánosan csőrében

pólyás-baba batyuját szállító madárként ábrázolt gázló-madár gólyánkat illetőleg, azonban lenne még megbeszélni valóm. Hogy van az, hogy az általam itt épp legojozott góly(a), amikor ősszel visszaröpül Izraelbe, akkor már egy kifejezetten jámbor jómadár és hitsorsos, egy hászidá hászidá... Titokzatos dolgok ezek, melyekre a mindent rögzítő, feldolgozó és hagyományozó népművészet és mondavilág, illetve a nagybetűs Kultúra tud csak választ adni. Se szeri-se száma az évszakokat megéneklő költeményeknek és daloknak, és mi sem természetesebb, messze a tavasz viszi el közülük a pálmát, mondhatni abszolút többségben van.

Illusztrációként, és a már hosszabb ideje az Óhazában élő ezráhok emlékezet-támaszáként, belinkelek ehelyütt egy címet, melyet legyenek szívesek a jutyúba (You-toube) ebben a formában beírni: Tavasz szél vizet áraszt (gyerekdal, rajzfilm gyerekeknek). Rövid és szórakoztató formában fogják kicsit más megvilágításban ugyan azt látni és hallani, mint amiről eddig beszéltem. Tavaszról, vizekről, madarokról és a választásról. Mert igenis, valójában a választásokról volt eddig szó, az is igaz, kicsit elvont és allegorikus for-

mában. Tavasz szél vizet áraszt, virágom, vihi-rágom, minden madár pártot vá-há-laszt virágom, vihi-rágom! Erről lenne tudni illik szó, bár bevallottan eltorzítottam egy kicsit a „párt” párttá. A választásokat viszont igenis általában tavasszal tartják, legalábbis a mi kultúrkörünkben, csupán a kisebb jelentőségűeket – tapasztalatom szerint – ősszel.

Régen a háborúkat is tavaszra tervezték. Tudták pontosan, hogy akkor van remény, feltámadó energia, felszabaduló szellem és vitézség. Akkor lehet feltölteni a tartalékokat és az arzenált, és eredményesen döntésre vinni dolgokat. A nyárba behúzóódó hadjárat már az esetleges vereség lehetőségét is felvetíti, az őszi a vég kezdete. A téli hadjáratok siralma, és velük birodalmak bukásait, jól ismerjük a történelemből. Télen választási kampányt tartani, annyi, mint lemondani a szabadtéri rendezvényekről, felvállalni a drága terem-bérleteket, a fűtést és a meggyőzendő balfácánok etetését, itatását, ellensúlyozandó téli depressziójukat és elvesztett tavaszi elánjukat. Hatásos tömegrendezvényeket hidegben és sötétben rendezni lehetetlen, hacsak nem egy pingvin-nagygyűlésről van szó, hogy a madaraknál maradjunk.

Ma itt Magyarországon nemzeti ünnepet tartottunk, melynek vezérszónokaként a miniszterelnök messze nem eddigi legjobbját nyújtotta. Súlyosan megfoglyatkozott táborát messziről kellett lelkes janicsárokkal „fiatal jó-arcokkal” feltölteni, akiket buszokkal szállítottak az ünnepi helyszínre élő sövénynek, tapsoló és éljenző dekorációnak az állami televízió számára. Ők maguk nem is nyilatkozhattak, a rendezők nyomtatékos tiltása mellett. Egy tavaszi hadjárat kezdetéhez a madárjós nem sok kecsegtetőt hozna ki ezekből az előjelekből. Az állami felügyeletű és irányítású közmédiában ez természeténél fogva nem így tűnik. Nyilván madárnak néznek, bár nem tolas a hátam. Bár várjuk ki! Az igazi tavasz, a csillagászati, csak huszadikán kezdődik!

Az izraeli választás tavaszba helyezése tehát tökéletes időzítésnek tűnik. Egyáltalán nem csodálkoznék, ha nem csak százalékosan, de abszolút számokban is többen mennének el választani, mint a jóval nagyobb Magyarországon. Van tét, és van felhozatal választható pártokból és politikusokból: zsidó, arab, beduin, drúz, keresztény, muszlim vagy haszid, ki-ki választása, világnézete szerint. Én nem választhatok, mint nem az Áreben élő, és ezt rendben valónak is találom. A marxi tételt, hogy a lét határozza meg a tudatot itt, a filozófus úr utólagos engedelmeivel annyiban módosítanám és alkalmaznám saját mondandóm alátámasztására, hogy az ottani lét, határozza meg az ottani tudatot. Én, innen eredményt még csak hozzávetőlegesen sem tudok borítékolni, csak a polgári demokráciák örök igazságát tudom megismételni: A választónak mindig igaza van!

A SÁRGA CSILLAG MÉRETE

„Azt hittem kérem, hogy törpének egy kisebb csillag is elég”

A németek 1944. március 19-én szállták meg Magyarországot, és április 5-én kötelezték a magyarországi zsidókat a megkülönböztető jelzés, a sárgacsillag viselésére. Amikor elolvastam Zoli bohóc életét, tragédiáját, elhatároztam, hogy a szomorú napra, az egykori liliputi artista tragikus életsorsával emlékezem, hiszen a „sárgacsillag” tett pontot szerencsétlen életére.

Kedves Olvasó, Te, hogy is ismernéd Zoli bohócot, a törpét, kivéve, ha túl vagy a 80 életéveden, mint én, és ha kisgyerekkorodban 6-7 évesen elvittek a szüleid a városligeti nagycirkuszba, az akkor ismert nevén, a híres Fényes cirkuszba. Ott, ahol az egyes produkciók közti szünetben, Zoli a bohóckodásával, az artisták, a bohócok komikus kifigurázásával nevetette meg a publikumot.

A nagyvilágban is ismert volt, olyan helyeken lépett fel, mint a londoni Olimpia, Hyppodrom, Párizsban a Moulin Rouge, a Szentpétervári Villa Rodeo. De ismertségére legyen példa ez a kis történet: „Gyakran jártam az EMKE kávéházban. Egyszer Cseh Matyival, a HUNGÁRIA futball csapat népszerű játékosával vitáztunk, hogy ki az ismertebb személyiség? Ha valaki, úgy címzi a levelét „Cseh Matyinak Budapest”, biztos megkapom – mondta Matyi. Én azt állítottam, ha valaki azt írja „a kis Zolinak Magyarország” akkor a lapot biztos megkapom. Állításomat Cseh Matyi bizonyította, amikor a csapat Svédországban járt, egy levelezőlapra csak annyit írt „A kis Zolinak Magyarország” és a lapot megkaptam.”

Na, de a locsogás helyet ki is volt Zoli?

Hirsch Zoltán 1885-ben jött a világra, veleszületett csontfejlődési zavarral. Nagycsaládos zsidó szülők harmadik gyermeke volt. Próbáltak segíteni rajta kórházban, de hiába. Később Pécsre költöztek, ahol a híres Schmidt cirkusz játszott. A cirkusz világa vonzotta a kisembert. Bár szülei szívesen tanították volna, de ő inkább a cirkuszi artisták, között sündörgött. Segített nekik, vizet hordott, takarította az öltözőket. Bádogos inas volt, azonban 1907-ben Budapestre ment, mivel a szíve a cirkusz világában húzta. A cirkuszban fagyos-

kodott, éhezett, sokszor együtt utazott az idomított kutyákkal, szalmakupacon aludt.

Az első sikere az volt, amikor Frigyes királyi herceg családját elbűvölte. A Pécsi Napló, „Zolika és a trónörökös gyermekei” című vezércikkkel tisztelgett, „a mi jó humorú törpénk” előtt.

Ezután fellépett Ausztriában, Hollandiában, Olaszországban, Franciaországban, Oroszországban, Angliában, sőt Dél-Amerikában is. 1914 és 1938 között szinte minden fellépéséről tudósították az olvasókat. A riporterek csípős kérdésére is megvolt a válasza. Elmondta, hogy 44 kiló. A cipője 34-es. Megmondta, hogy nem zavarja, hogy púpos, en-

nek ellenére érdeklik a nők, sőt a házasságot is tervezget.

A némafilmekben is szerepelt. A magyar arisztokraták néha az estélyükre meghívták. Örömmel tett eleget a meghívásoknak. Gyerekek rajongtak érte. Gyakran látogatta meg Pécsét, a szüleit, testvéreit támogatta, hálás volt, hogy felnevelték.

Önéletrajzát a következő történettel kezdi: „Épp egy késő esti fellépéséről sietett volna haza a cirkuszból, amikor a művészbejárónál egy rosszul öltözött, sovány férfi állt elém. A férfi alázattal azt kérte a művész úrtól, hogy jöjjön el vele az angyalföldi lakásába, ahol kifizia haldoklik.

– Apuka kérem, tessék elhívni hozzám Zolit a cirkuszból, és én akkor nagyon boldog leszek. – Így kérte apját a nagybeteg kisfiú.

– Művész Úr, ne tessék rám haragudni, tudom a fellépését meg szokták fizetni, de nekem nincs miből. Nekem nincs semmim, csak a kisfiam,

Gabi, aki reggelre meg fog halni. Megkérem a Művész Urat kivételesen, tessék eltekinteni a fellépti díjtól, és tessék velem eljönni Gabihoz, akinek ez az utolsó kívánsága.

Elmentem az angyalföldi nyomorúságos proletár lakásba, ahol a petróleum fénye mellett a beteg gyereknek komédiáztam. E nehéz percekben eszembe jutottak a legsikeresebb számaim. Elbolondoztam a beteg gyermeknek azokat, miközben sírni szerettem volna, tudva, hogy a gyermek reggelre örökre elmegy. Bolondozásom közepette egyszer csak Gabi halkán felnevetett, majd újabb kacagás, és a dunyha alatt a beteg gyerek velem bolondozott, velem élt, velem komédiázott. A fél

éjszakát a kisfiú ágya mellett töltöttem, mindaddig, amíg a kisfiú el nem aludt. Másnap nehéz szívvel mentem a cirkuszba, a kisfiúra gondoltam, aki már nem él. Bejárat előtt a kopott sovány alak várt.

– Művész úr maga csodát tett. Gabi jobban van. Délben eljött az orvos és azt mondta Gabi, meg fog gyógyulni.”

A torz alakja, esetlen tréfái itthon és a világban sok embert, gyereket megkacagtattak, mindaddig, amíg a kirekesztő zsidó törvény 1942-ben le nem parancsolta a porondról, attól kezdve már nem léphetett fel. Hogy jövedelemhez jusson, ekkor jelentette meg memoárjait saját kiadásban, „Kis ember nagy élete” címmel. Talán még rá lehet bukanni, egy-egy megmaradt példányra az antikváriumokban.

– Sokat bántódtam kis termetem miatt, sok keserűség volt a szívemben – írja.

De a sors különös kegye, talán kárpótolta azzal, hogy torz alakjával, esetlen járásával, meg tudott nevetetni oly sok embert.

Zoli bohóc neve mára szinte teljesen feledésbe merült. Ma már csak nagyon kevesen, akik jóval túl vannak a nyolcvanon, akik gyerekkorukban, a cirkuszban vidám kacagással tapsoltak neki, csak ők emlékezhetnek rá. Ha már ők sem lesznek, akkor Zoli emlékét beborítja a könyörtelen feledés!

Valamikor 1944 tavaszán tiltott könyvárusítás miatt, és szabálytalan nagyságú sárgacsillag viselése miatt internálták. Azzal védekezett

– Azt hittem kérem, hogy a törpének kisebb csillag is elég.

Zoli bohóc Auschwitzban vesztette életét.

Budapest, 2015. március hónap
Szende István
egykori sárga csillagviselő

PEER GIDEON: AMIT SZABAD JUPITERNEK

Miután a fejem nem káptalan, néha elfelejtek ezt-azt. A feledékenység nem bűn, majd eszembe jut később, ami most nem. Előbb, vagy utóbb, semmi vész, nem kell komolyan venni, a világ nem áll meg, ellenkezőleg, halad tovább, a lényeg, hogy a Nap ne felejtse el felkelni.

Gondolná az ember. Csakhogy. Az a helyzet, hogy bizonyos koron felül a feledékenységet nem feledékenységnak hívják, hanem szenilitásnak. Ma feledékeny vagyok, mert még fiatal vér bugyog ereimben, holnaptól ugyanazért már szenilisnek neveznek. Hol a határ, és főleg, hol az igazság?

A lányomat hívom telefonon. Persze éppen nem ér rá, azt mondja, mindjárt visszahív. A magam részéről hiszek neki, az embernek csak három lánya van. A telefont a kezem ügyében tartom, készenléti állapotban, hogy amikor megszólal végre, felkaphassam.

Azzal megyek aludni, azzal is kelek, együtt megyünk a fürdőszobába – hogy mást ne említsek –, együtt öltözünk, vetkőzünk, és mindezen idő alatt a telefon néma, mint a hal. Amikor – néhány nap múlva – felhívom és figyelmeztetem mulasztására, angyali vékony hangon, amelyet direkt az ilyen esetekre rezervál, azt válaszolja, hogy „jé, hát nem elfelejtettem!”. Mérges vagyok, de nem gondolom, hogy szenilissé vált.

Viszont, ha velem történik hasonló, elfelejtek valamit, sokatmondóan összenéznek a hátam mögött, és nem kell nagy képzeletű hozzá, hogy kitaláljam, mi jár a fejükben. Olyasmi, hogy az öregúr kezd felejteni, nem emlékszik mindenre, ami a kezdő szenilitás legbiztosabb jele.

Pedig én nem csak most, egész életemben feledékeny voltam. Gyerekként is. Nálam ez nem újkeletű probléma. Világnézet. Ha

valami nem volt elég fontos számomra, azt egyszerűen kigyomláltam az agyam bugyraiból, a memóriámból, mintha sosem lett volna ott. Így tettem az iskolába járással, vagy a lecke elkészítésével. De a tanárom nem azt mondta, hogy fiam, szenilis vagy. Sok mindent mondott, ha így belegondolok, nemigen válogatta meg a szavait, de azt a szót sosem ejtette ki. Hanem azt mondta, hogy küldjem be a szüleimet, mind a kettőt egyszerre, hátha közös erővel ki tudnak zökkenteni fél éve tartó révült állapotomból. Igen, mert akkor még gyerek voltam, felejtettem kedvemre, nem úgy, mint ma. Ha most elfelejtek egy nevet, vagy nem tudom, hová tettem a kulcsomat, órámat, pénzemet, jön a családi verdikt: szenilis. És akkor még a papucsomról nem is beszéltem.

Pedig az én koromban is lehet és szabad feledékenynek lenni, lehet

tévedni. Miért ne? Már csak azért is, mert nekünk, idősebbeknek van miből felejtenünk. Sok mindent láttunk, hallottunk, tapasztaltunk, szép lassan megtelt az agyunk. És ha itt-ott valami nem ugrik be abban a minutában, az csak azért van, mert – túl nagy az anyag.

Most következne a slusszpoén. Az előbb még tudtam! Hát nem elfelejtettem...

Peer Gideon

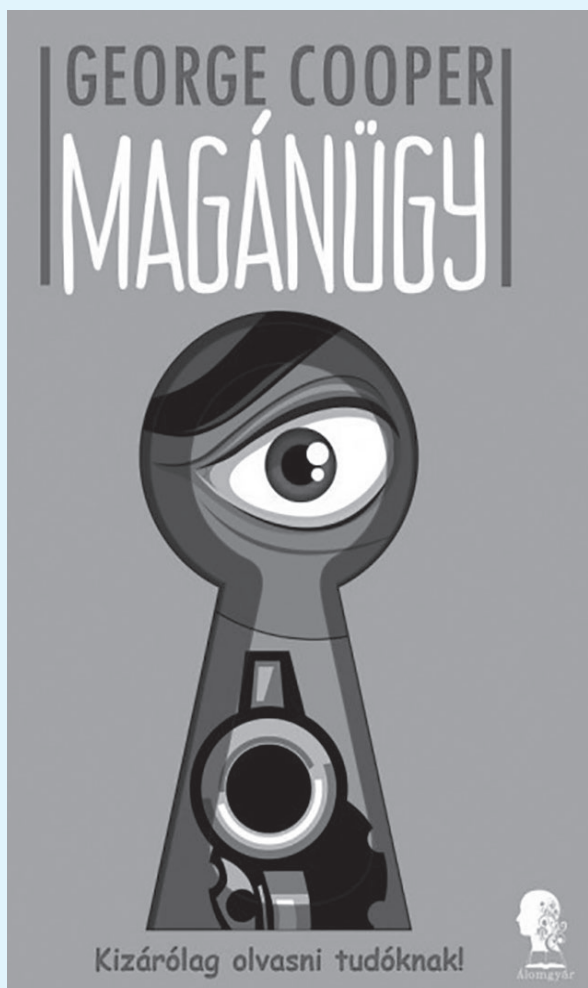
Izraeli apróságok

című könyve

Dán Ofry bevezetőjével és
Schöner Alfréd rabbi professzor
utószavával megrendelhető a
054-6678131-es telefonszámon.
(Külföldről: +972/546678131)

A Drory könyvtár heti ajánlata

George Cooper: MAGÁNÜGY

Az új Rejtő Jenő minden évben felbukkan a könyvpiacra, a hűségese olvasó pedig nem tud ellenállni. A húzónév kellemes emléket és mosolyt csal arcára, na meg elvárásokat. Utóbbi miatt a csalódás szinte garantált. George Cooper regénye szerencsére a ritka kivételt erősíti, kellemes szórakozást nyújt. Szereplői szimpatikus, humoros fickók, akik egy reménytelen ügy felgöngyölítése közben mágnesként vonzzák magukhoz a további megoldhatatlan eseteket.

A Magánügy főnyomozója Dave Bexley, akinek nem is olyan régen még engedélye is volt jól fizető ügyfelekkel. Most azonban egy lepukkant városrész kocsmaiban igyekszik kuncsaftokat felhajtani. Egy ilyen túra alkalmával találkozik Tommal, akit az utolsó pillanatban megment egy kiadós veréstől.

Tom egy biztosítótársaságnak dolgozik, első komoly feladata, hogy megtalálja Leslie Mortont, aki szép vagyont örökölt amerikai rokonától. Csakhogy a férfinak két éve nyomavészett, senki se tud róla semmit. Dave elvállalja az ügyet némi kompromisszummal. Másnap kezdetét veszi a nyomozás és az egyfős csapat négyfősre duzzad. Dave átmeneti lakótársa, Carol feltétlenül részt akar venni a buliban,

Tomról nem is beszélve. Mit lehet tenni? Szerencsére pozitívum is van, Dave rendőr ismerőse, Mike is szaglászgat Morton után, igaz más okból.

Nyomozónk valóban lenyűgöző teljesítményt nyújt. Ha kell beolvad, ha kell déltől estig (amíg eredeti tulajdonosa nélkülözni tudja) papnak álcázva magát buktat le szélhámosokat, majd pihenés képpen két bombázó között örlődik.

Drog, gyilkosság, maffia, ördögűzés és némi flört is helyet kapott az akció dús történetben. Olvasás közben nem győztem dicsérni magamban a fordító leleményességét, ám az internet felvilágosított, hogy fordításról szó sincs, George Cooper nem más, mint Bodnár Gyula.

Elvárásokkal és elvárások nélkül is remek könyv. Olvasásra ajánlott. *Nagy Timea*

A könyv megvásárolható vagy kölcsönözhető a Drory Könyvtárban. A könyvtár elérhetősége a világhálón www.dkabala.com honlap, a Facebookon: Drory Izraeli Magyar Könyvtár. A könyvtár címe: Givatayim, Enzo Sireni 20. III/10. Telefon: 054/391-1831.

KRASZNAI ÉVA: A kevés kávé orvosság is lehet

Napi néhány csésze kávé elfogyasztása segíthet elkerülni a szívbetegség ismert kockázati tényezői közé tartozó érelzáródást - állapították meg dél-koreai kutatók.

A Heart című brit orvosi folyóiratban közölt tanulmány készítői több mint 25 ezer dél-koreai férfi és női alkalmazott egészségi állapotát és kávéfogyasztási szokásait vetették össze az alanyok munkahelyi rutinvizsgálataira és önértékelő beszámolóira támaszkodva - adta hírül a BBC News.

A kutatók orvosi képző eljárások alapján vizsgálták az alanyok szívének egészségét, elsősorban a szívkoszorúér-betegségek jeleire koncentrálnak. (A szívkoszorúér megbetegedésekor az ér belső falán zsír rakódik le, amely érelzáródáshoz vezet.) A szakemberek olyan apró kalcium-lerakódások után kutatva elemezték

a koszorúerekről készített felvételeket, amelyek a betegség kialakulásának folyamatára utalhatnak.

A vizsgált alkalmazottak közül senkinél sem tapasztalták a szívbetegség külső jeleit, de nagyjából minden tizedik alany orvosi felvételein látható kalcium lerakódást észleltek. A kutatók ezután összevetették az eredményeket az alkalmazottak - bevalláson alapuló - napi kávéfogyasztásával, figyelembe véve olyan, a szívbetegség szempontjából lehetséges kockázati tényezőket, mint a dohányzás, a testmozgás és a családon belül előforduló szívproblémák.

A mérsékelt mennyiségű - napjában három-öt csészenyi - kávé fogyasztóknál kisebb valószínűséggel találtak a szakemberek kalcium-lerakódást a koszorúerek falán, mint azoknál, akik ennél nagyobb mennyiséget fogyasztottak vagy egyáltalán nem ittak kávé.

A kávé szív egészségre gyakorolt hatásáról egyébként meglehetősen eltérőek a szakmai vélemények. Néhány tanulmány olyan kockázati tényezőkkel hozta összefüggésbe a kávéfogyasztást, mint a megemelkedett koleszterinszint, a vérnyomás, más vizsgálatok eredményei pedig azt sugallják, hogy a kávé némi védelmet is nyújthat a szívnek.

Egyik álláspontot sem támasztják alá perdöntő bizonyítékok, és a dél-korai tanulmánnyal sem sikerült a vita végére pontot tenni.

A szakemberek szerint további kutatások szükségesek az eddig feltárt összefüggés megerősítéséhez, továbbá megmagyarázásához.

Victoria Taylor Brit Szívalapítvány munkatársa szerint az eredmények értékelésekor fontos figyelembe venni, hogy azok a britektől eltérő étrendet és életmódot folytató dél-koreai lakosságra vonatkoznak.

CSOKIS RÁNCCTALANÍTÁS

A különleges csokiból napi 7,5 gramm elfogyasztása képes az 50 évesek bőrszerkezetét a 30 évesek szintjére „fiatalítani”.

Bőröregedést gátló csokoládét fejlesztett ki egy Cambridge-i Egyetem egykori kutatóiból alakult vállalkozás. A brit szakemberek azt állítják, hogy az általuk előállított termék a ráncok megjelenését és a bőr megereszkedését lassítja. Az Esthechoc nevű csokoládé fokozza az antioxidáns szintet és serkenti a véráramlást, megelőzve a ráncok kialakulását és fiatalosan, bársonyosan tartva a bőrt.

A 7,5 gramm csoki szelet annyi astaxanthint - az egyik legerősebb antioxidáns - tartalmaz, éppen annyit, amennyi egyetlen szelet alaszakai lazacban van, és annyi kakaó polifenolokat, mint 100 grammnyi feketecsokoládé. Ezek a szabadgyökök elleni védekezésben, az oxidatív stressz kivédésében segítik a szervezetet.

Az önkéntesekkel végzett próbákból kiderült, hogy négyheti fogyasztás után a résztvevők vérében kevesebb gyulladásra utaló jel volt, és serkentette a véráramlást a bőrszövetekbe.

„Ugyanazt az antioxidánst használjuk, ami az arannyal arany színében szerepet játszik és a flamingókat rózsaszínűen tartja - idézte Ivan Petyaevet, a Cambridge-i Egyetem egykori kutatóját a The Daily Telegraph brit napilap honlapja.

„A klinikai próbák során láttuk, hogy a gyulladás a bőrben elkezdett csökkenni, és a szöveteknek ebből előnye származott. 50-60 éves embereken próbáltuk ki, és azt találtuk, hogy a bőrt visszahozta a 20-30 évesek szintjére. Azaz javítottunk a bőr élettanán” - magyarázta Petyaev.

Mivel egy szelet csak 38 kalóriát tartalmaz, készítői szerint még cukorbetegeknek is biztonságos bőrsimító.

Árát még nem fedték fel, csak azt, hogy a szigetország sarki boltjaiban nem forgalmazzák majd. Az újdonságot e hónapban mutatják be a Global Food Innovation Summit nevű londoni élelmiszer innovációs csúcstalálkozón.

Krasznai Éva

A mogoró allergia sóterápiás gyógyítása

Egyes fák - mogoró, éger, nyír - pollenjei már az év első szakaszában elkezdnek keringeni a levegőben allergiás panaszokat okozva az arra érzékenyeknek. Ezek a növények hamarabb virágba borulnak, előrébb hozva ezzel az allergiás időszakot. Az egyes pollenekre érzékenyek ilyenkor szénanáthás tüneteket, tüszögést, orrfolyást, szemviszketést váltanak ki.

A pollenjeire érzékenyek nehezen kerülhetik el az allergének belélegzését és ez által a kínzó szénanáthás tüneteket kialakulását, amelyek megkeseríthetik még a legegyszerűbb mindennapi tevékenységeket is.

Az allergiás reakciót a növények szabad szemmel egyáltalán nem látható virágporaszemcséi okozzák, amiket a szél akár 400 kilométerre is elszállíthat. A szélmegporzású növények óriási mennyiségű pollent - csupán egyetlen mogoróbokor 600 millió pollent - termelnek, és szétszórják a szélrózsa minden irányába. A belélegzett pollenek a légutak nyálkahártyáján megtapadva tüszögést, orrfolyást és szemviszketést okoznak.

A légúti allergia tüneteinek enyhítésére ma már nagyon sokféle gyógyszer létezik, azonban a pirulák szedése sokszor kellemetlen mellékhatásokkal is járhat, ilyen például az álmoságérzet, vagy a fokozott étvágy. A mellékhatásokat elkerülendő az egészségügyi száraz sóterápia természetes és hatékony megoldást kínál, egy 20 alkalmas kúra jótékony hatása akár 8-9 hónapig is tarthat.

Allergiásoknál normalizálódik az egyébként tüneteket kiváltó hisztamin- és IgE-szint, megszűnik a szem-, orr-, fül- és szájpada viszketése. Az egészségügyi sóterápia sóklinikákon, orvosi indikáció és kontroll mellett zajlik.

Régóta tudják, hogy a természetes sóbarlangok klímája, illetve a tengeri levegő gyógyítja a légzőszerveket, ezért az asztmás és allergiás betegeknek, valamint a gyakran „megfázó” pácienseknek kimondottan ajánlott. A krónikus légzőszervi betegek visszajelzései is ezt bizonyították. A sólámpák és sóteglák és a sós tengervíz hatékonysága abban rejlik, hogy a száraz, nagy sűrűségű hatóanyag könnyen belélegezhető.

Krasznai Éva

RÓNA ÉVA: AZ ERDÉLYI ZSIDÓSÁGRÓL

Az Adalékok a kolozsvári zsidóság múltjához című 250 oldalas kötet a kolozsvári MEGA Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot 2014-ben. Tartalmát neves irodalmi, illetve politikai személyiségek állították össze. A történelmi jelentőségű írások, tanulmányok egyike Marton Ernő, író, publicista (1896-1960), a Kolozsváron magyar nyelven megjelenő Új Kelet című zsidó politikai hetilap alapítójának „A zsidó nemzeti mozgalom Erdélyben” címmel, az Új Kelet évkönyve 1921-1922. számában megjelent történelmi jelentőségű tanulmánya. A hozzá fűződő értékes beszámolók szerzője: Lya Benjamin, a történelemtudományok doktora, valamint Újvári Mária, a Babes-Bolyai Tudományegyetem adjunktusa.

Marton Ernő a zsidóság modernkori fejlődésének három szakaszát különbözteti meg. Az erdélyi zsidóság, miként a diaszpórában élő zsidóság általában, olyan közösségi struktúrákat alakított ki, melyeknek keretében kibontakoztathatta szociokulturális és etnokulturális életét. A XVI-II. században a zsidóságot nemzetnek tekintették. Az osztrák-magyar állam által a zsidók egyenjogúságáról elfogadott 1867. évi törvény, az Osztrák-Magyar Monarchia egész területén állampolgári és politikai jogokkal ruházta fel a zsidó lakosságot, ami az asszimiláció, az elmagyarosodás, az önfeláldozás korszakának kezdetét jelentette. Kompromisszum alapján a zsidók elfogadták, hogy beolvadjanak a magyarságba. Ily módon a zsidók izraelita vallású magyarokká váltak.

Ám az emancipáció korántsem volt teljes – hangsúlyozta Marton Ernő –, hiszen csak az egyén vált egyenjogúvá, nem a nemzet. (A zsidóság számára tehát nem nemzeti, hanem vallási hovatartozást jelentett.) Ezidőtájt épült fel Kolozsváron a legimpozánsabb, legreprezentatívabb zsidó épület, a neológ templom, amely a judaista hagyományok megőrzésének és kultiválásának központja lett.

Az alapkövetelményének félévszázados évfordulóját 1936 decemberében, hanuka alkalmával ünnepelték meg. Az eseményről részletesen beszámolt az Új Kelet 1936. december 15-i száma. Megjegyzendő az a megkülönböztetett figyelem, ahogyan a cionista irányultságú lap a neológ templom évfordulójához viszonyult. Az újság külön kiemelte az ünnepség felemelő hangulatát, amely valamennyi erdélyi zsidó szervezet testvéri összetartozásának jegyében zajlott. A szépen feldíszített terem zsúfolásig megtelt a neológ, s az ortodox hitközség tagjaival, az erdélyi zsidó és nem zsidó intézmények képviselőivel. Rabetz kántor gyönyörű hangján adta elő a XXIV. zsoltárt, Weinberger Mózes főrabbi áldást kérő imát mondott a hazára, a népre.

Az asszimiláció éveit elemezve Marton Ernő elismerte, hogy az számos új értékkel gazdagította a zsidóságot. Akkoriban sajátították el a zsidók a nyugati kultúrát, és az európaiságot, amely minden hibája ellenére, rendkívüli emberi értékeket hordozott.

A nemzeti tudat kikritályosodásának folyamata – állította Marton Ernő –, az első világháború kitörésével kezdődött. Miközben a frontokon harcoló vagy fogságba eső zsidó katonákban egyre jobban megerősödött a zsidó öntudat, odahaza a növekvő antiszemitizmus hatására a zsidó kérdés ismét viták tárgyává lett. A falvakban erőszakos kilengésekre került sor, számos zsidó házat, lakását felgyújtották. Ennek következményeként a zsidóság abba a helyzetbe került, hogy szakítania kellett az asszimilálódás ötven éven át melengetett illúziójával. A frontról hazatért zsidó fiatalok átcsoportosították erőiket, hogy megvédjék a zsidó életet. Erdély csaknem valamennyi jelentősebb központjában szerveztek önvédelmi csoportokat.

Marton Ernő 1922-ben megjelent tanulmányában felvetette a kérdést: vajon a XX. század következő évtizedeinek eseményei mennyiben igazolják az erdélyi zsidóság öntudatra ébredéséről szóló téziseit. E tekintetben a jelenség egyik próbaköve a zsidóságnak a Magyar Párt-hoz fűződő viszonya volt. Egyes időszakokban, ugyanis, az Országos Magyar Párt jóindulatot tanúsított a zsidóság, és a zsidókérdés iránt. A párt 1924-es kongresszusán határozatot fogadott el zsidósággal kapcsolatos hivatalos állásfoglalásról. Kimondták, hogy amennyiben nem mondtak le magyar anyanyelvükről, és hűek maradtak magyar neveltetésükhöz, az erdélyi zsidók, az erdélyi magyar nemzet tagjainak tekinthetők. Marton Ernőnek ennek kapcsán úgy nyilatkozott: „Egymás mellett, de nem ugyanabban a táborban”.

Az önvédelem az 1918-1919-es támadások idején működött, ám az 1927-es pogromok során, amikor a vaskardisták a kolozsvári neológ templomot feldúlták, meggyalázták, sajnos már nem volt hatékony.

Az 1927. decemberében a romániai diákok, –a trianoni döntés alapján Romániához csatolt –, Nagyváradon megtartott II. diákkongresszus alkalmával antiszemita tüntetéseket, rombolásokat, gyilkosságokat hajtottak végre. Éles hangon rótták fel a zsidóknak a román állam iránti lojalitás hiányát.

Egy másik jellegzetessége a nagyváradi atrocitásoknak, hogy míg korábban a diákerőszak szűkebb körökre (egyetemekre, egyetemi laboratóriumokra, előadótermekre, újságszerkesztőségekre) irányult, és kizárólag városi környezetre korlátozódott, ekkor már az antiszemita agresszivitás a zsidók lakta falvakra, településekre is kiterjedt. A decemberi tragikus események után, az Új Kelet december 14-i vezércikében pontokba foglalva az erdélyi zsidóságot ért megpróbáltatások láncolatát, beleértve a december 4-6 közötti pogromot is, megállapította, hogy mindezekért „A rendszer a bűnös! A rendszer, amelynek légkörében ezek a bűnök megteremttek, és félelmetes virulanciára tettek szert. A háború utáni romániai antiszemitizmus története akkor kezdődött el, amikor a Liberális Párt kormányra került.”

1922. év nyarától kezdve a zsidóság ellen antiszemita lázító röpiratokat kezdtek terjeszteni. Az Új Kelet c. lap, valamint a zsidóság hivatalos szervezetei számtalanszor hívták fel a kormány figyelmét a lázító röpiratokra, világosan jelezve azokat a következményeket, amelyeket ez a lázító agitáció maga után von. És a következmények tragédiába torkollottak. Mert a rendszer melegágya volt mindezeknek a bűnöknek és törvénytelenéseknek...”

Az Új Kelet tudósítója így számolt be: „Mintha egy romboló tájfun söpört volna végig Váradon. A tüntetők áttörték a csendőri és katonai kordont, megrohanták az üzleteket, majd a zsidó templomok ellen intéztek általános támadást. Hat zsinagógát teljesen leromboltak, a Teleki utcai zsidó templomot, amelyet egy évvel ezelőtt építettek, több száz főnyi tömeg támadta meg. Botokkal, dorongokkal betörték az ajtót, behatoltak a templom belsejébe. A bezúzott ablakon keresztül dobálták a zsinagóga udvarára az összes elmozdítható tárgyat, majd máglyán elégették a templom berendezésével együtt. A tóraszekrényt, a tórával együtt, a gyertyatartókat, imakönyveket, tálliszokat, s a különböző zászlókat a közeli Bémer térre vitték, ahol szintén máglyát raktak, s a kegyzsereket elégették. Hozzávetőleges becslések szerint, a megvadult tüntetők több mint száz embert véresre vertek.”

Másnap Nagyvárad után Kolozsvár lakossága ébredt hasonló borzalmas látványra. Romokban hevert a város valamennyi zsidó temploma. A templomi kegyzserek, imakönyvek, tóratekercek porrá égne heverték az utcákon, a zsidó üzletek kirakatai bezúzva. Bár a hatóságok kiadták a rendelkezést, hogy csak a kolozsvári egyetem hallgatói hagyhatják el a vonatot, a többieknek tovább kell utazniuk saját lakóhelyükre, a diákok ellenszegültek az intézkedésnek. Megrohamozták a rendőrkordont, beözönlöttek Kolozsvárra.

„Este kilenckor a város a nyugtalanság képét mutatta - írta az Új Kelet.- A legelhagyatottabb utcákon egymást gyanakvó tekintettel vizsgáló emberek nézik a rombolás nyomait. A megvadult diákok ugyanazt a rombolást végezték a templomokkal, mint Váradon. A lakásokban pánik tört ki, az emberek a pincében, a padláson kerestek menedéket, de a tüntetők betörték a kaput, több száz főre rúgó tömeget bántalmaztak, lakásaikban fosztogattak...”

December 27-én az Új Kelet arról értesített, hogy összehívták a Bukaresti Egyetemi Tanácsot, miután megkapták a Tanügyminisztériumtól a zavargásokban részt vett egyetemi hallgatókról készült listát. A Tanács viharos vita után elhatározta a 250-300 diák eltávolítását az egyetemről anélkül, hogy az érintettek a későbbiekben más egyetemre beiratkozhasanak.

A kolozsvári egyetem rektora, Bogdan Duica a tanügyminisztertől szigorúbb egyetemi szankciót követelt azokkal szemben, akik megbontották az egyetemi rendet.

Így zárult az 1927-es romániai belpolitikai év az erdélyi zsidó közösség számára.

ARJE SINGER: RÉGI SZERELEM

Aranka az első emeleten lakott. Amikor először megcsókoltam a gangon, nem gondoltam, hogy egyszer még írni fogok róla. Szemei zöldesek voltak, mint a macskának, haja vörös volt, és akkor azt hittem, hogy nagyon szeretjük egymást.

Az iskola bálján Aranka már más valakivel táncolt. Egy szomorú októberi estén megajándékoztuk egymást két-két puszival, tudtuk, hogy talán ez az utolsó alkalom, mert Ő ott maradt, ahogy mondta építeni a szocializmust, én pedig kivándoroltam.

Bécsben ismertem meg Ibolyát. A hajón az új világ felé megkértem a kezét. Azóta boldog házasok vagyunk. Ibolya megajándékozott három kislánnyal, egyik szebb, mint a másik. Szerencsére édesanyjukra hasonlítanak, azért szeretem őket nagyon-nagyon. Boldogan élünk, élünk és fogunk élni, addig ....de erre gondolni sem szabad.

Arankától az első levél akkor érkezett, amikor még a bélyegen vörös csillag ragyogott. (Az is lehet, hogy akarattal választotta pont ezt a bélyeget.) A levélben megírta, hogy elvált a férjétől. Hangoztatta magas állását és a levél végén pusztit küldött. Természetesen felol-

vastam a levelet Ibolyámnak, szerelmemnek, egyetlenemnek. A második érintkezés Arankával faxon történt. Röviden tudatta, hogy elvált második férjétől, és a "rémuralom," úgy otthon, mint az országban megszűnt.

A harmadik nyilatkozat már e-mail alakjában ért utol. Harmadik házasságom kapott, mint az oroszok. (Aranka tudott oroszul is.) Eljönnék meglátogatni titeket, írta volt barátnőm.

- Minket? - kérdezte Ibolya.

- Mit tegyünk? - tettem fel a kérdést életem szerelmének. Ibolya okos és belátó.

- Írd meg neki, hogy boldogan látom otthonunkban.

A gép leszállt, nem voltam biztos benne, hogy meg fogom ismerni volt szerelmemet három rossz férj és egy még rosszabb kommunizmus után. A haja még mindig vörös volt, bár festett, szemei zöldesek maradtak festék nélkül.

Egy pillanatra Ibolyám egyedül maradt, de mint okos asszony megcsókolta Arankát.

A beszélgetést Aranka kezdte:

- A lányok?

- Mind hárman férjnél vannak.

- Nekem nem adott az élet ilyen örömet.

Ibolyám, az angyal megvigasztalta:

- Biztos érdekes életed volt.

Válasz nuku. Mintha Ibolyám nem szólt volna egy szót sem. Én törtem meg a csendet.

- Hogy vannak a haverok?

- Sándor meghalt, Margit nyugalomba vonult, Erzsébet elvált.

Megint csend.

- Azt gondoltam, ha újra születnék... - mondta Aranka.

- Persze, könnyű lenne fiatalnak lenni öreg ésszel - válaszolt feleségem.

- Mit csinálnál, ha újra kellene kezdeni? - kérdeztem Arankát. (A kérdés háttere önző volt, hiszen azt reméltem, hogy most én leszek a főszereplő.) Tévedtem.

- Tanultam volna - válaszolt Aranka.

- Mit, orvos lettél volna? Talán művész? Szobrász, vagy költő?

Ő csak nem válaszolt kérdéseimre.

- Mégis Aranka - unszolta feleségem, - mi akarnál lenni?

- Tudjátok mi? - kérdezte vendégünk.

- Fogalmunk sincs - feleltünk együtt, Ibolya és én.

- Gazdag.

SÁNDOR JUDIT: Nincs menekvés

Találkozásom a spanyolnáthával Jenő előre megmondta. Hiszen a Jenő egy pasi, azaz férjember és az „ilyenek” mindent tudnak, és ha valamit nem tudnak, azt is tudják, én meg úgy teszek, hogy elhiszem, mert a béke jó dolog.

„A spanyolnátha 1918-19-ben az influenza A vírusának első, és legpusztítóbb világjárványa volt, amely a Föld teljes lakosságának 20-40 százalékát megbetegítette. Már 1918-ban több áldozatot követelt, mint az egész első világháború, a két évben mintegy 50 millió (a szerényebb becslések szerint 20 millió, a legmerészebbek szerint 100 millió) ember halt meg.

Elnevezése onnan ered, hogy az első hírek a járványról Spanyolországból érkeztek, mivel semleges ország lévén az ottani cenzúra viszonylag enyhe volt, így más országokkal szemben nem hallgattak a járványról.” A más országok, katonai titoktartásból kifolyólag úgy csináltak, mintha senki sem lenne náthás (csak a spanyolok), nehogy az ellenség meg tudja saccolni a veszteségeiket. Ez a magatartás odavezetett, hogy irgalmatlan járvány tört ki, a vírusok külön élvezték, hogy az emberek gyanútlanul éltek tovább az életüket, eszükbe sem jut a kézmosás alatt kétszer végig énekelni a „Boldog születésnapot” kezdetű dalt ... pedig az valószínűleg meggyorsította volna a háború befejezését is.

Nem énekeltek, így aztán meghaltak. De Jenő meg én éltünk (énekeltünk), bár ő - mint mondtam - éppen elalélt az iszonyú tátongó combsebből folyó vérvesztése miatt. Beadtam neki a fájdalomcsillapító injekciót, amit az orvos rendelt, aztán mentem a többi beteghez, közben reménykedtem, hogy kiderül milyen országba kerültünk, ha Jenő eszméletén lenne ... (ezt is tudná) milyen nyelven is szólt hozzám a doki? Azt mondta „nővér?” DE NEM AZT MONDTA! Hanem, hogy „Sister! Come here please!” - ezek szerint London? Az a második világháború ... kéne egy történelem könyv, vagy egy számológép, de Jenőt mindjárt megoperálják, meggyógyul, én visszatérek a huszonegyedik századba, a jövő tétre beoltatom magam a gyilkos kór ellen, C vitamint szedek és fokhagymát és lefogyok ...

„1918 elején a nyugati fronton 4 millió német katona állt szemben az Antant 5 milliós hadseregével. Az arány azonban a németek szempontjából napról napra romlott, mivel 1918 elejétől havonta 200 ezer amerikai katona érkezett folyamatosan Franciaországba (és hozta magával az influenza vírusát, de ki tudta ezt akkor?) A német légiflotta az Antant flottájának a háromnegyedét tette ki, német tankból pedig csak néhány tucat volt a több száz angol, amerikai és francia harckocsival szemben. A hátszágok lakossága az élelmiszerhiány mi-

att tűrőképessége határára került, a Közpon-ti Hatalmak szövetsége csak abban bízhatott, hogy gyors győzelmet tudnak kiharcolni, mielőtt az amerikai létszámfölény kiteljesedik. 1918 március 21-én megindították utolsó nagy offenzívájukat, a „Michael támadást” a nyugati front északi részén, Amiensnél (ejtsd Ámijé). Ez lett a nyitánya a háború sorsát eldöntő száznapos offenzívának”.

Jenőt elvitték a műtőszámba, én ágynak esem, a Jenő ágyának, mert épp ott álltam amikor megéreztem magamon a kitörni készülő influenza végzetes tüneteit. Amit ugye Jenő előre megmondott.

(folytatás következik)

VOLT EGYSZER EGY GÖDÖLYE...

Részlet Győri György: MEGMENEKÜLÉSEIM c. könyvéből

Botladozott mellettem a Mauthausen és Steyr közti halálúton egy szánalmas kis öregecske, akinek sokszor kellett a hóna alá nyúlnom, nehogy az első száz méterek után összerogyjon. Már az első lépések után látszott rajta, hogy nem fogja bírni az utat, de pár mozdulatnyinál többet nem segíthettem neki, mert az SS-kísérők nemcsak azt rendelték ki az út szélére tarkónlövésre, aki támolgott vagy kilépett, hanem azt is, aki segíteni igyekezett a szerencsétlenen.

Egyszerre csak arra figyeltem föl, hogy a kisöreg félhangosan énekl, mormolja, gajdolja héberül maga elé:

*Chád gádjó, chád gádjó...
Egy gödölye, egy gödölye...*

Meghallottam volna gyermekkorom legkedvesebb peszach-ünnepi dalának ezt a vissza-visszatérő sorát akkor is, ha botladozó útitársam halkán suttogja csak maga elé. A purimon kívül a peszach volt a másik legkedvesebb ünnepem. Óperencia halálútján, az Alpok rengetegében így tudtam meg a kisöregtől, hogy valószínűleg peszach van, a zsidó húsvét-nak is nevezett tavaszi ünnep, amelyen arról emlékezünk meg, hogy őseink évezredekkel ezelőtt kiszabadultak Micrájimból, Egyiptomból, a rabszolgaságból; megmenekültek a népiástól. Április volt, 1945 tavasza, a zsidó naptár szerint a teremtés 5705. esztendeje. A dal visszaröpített a gyermekkorba, megelevenedett bennem a dombrádi peszach-ünnep minden szépsége, izgalma.

Mondtam már, hogy gyermekkoromban sem voltam vallásos, de a történelmi jellegű és irodalmias szertartásrendű ünnepeket mindig nagyon kedveltem. A peszach is különös, mozgalmas, sokoldalú, több nevű történelmi emlékűnnep. „Peszach”, azaz „elkerülés” - mert a Tóra szerint Isten egyiptomi tíz csapása közül a legsúlyosabb elkerülte a zsidók házeit. „Hág hámacot”, „a kovásztalan kenyér” ünnepe - mert amikor őseink sietve elhagyták Egyiptomot, kenyérsütéskor arra sem jutott idejük, hogy a tésztát megkelni hagyják. Peszach ezenkívül „Hág hááviv”, „a tavasz ünnepe” és „Zmán héruszenu”, a „szabadságunk ünnepe”.

Mostohaapám izgatottan készülődött az első két ünnepnap széder-estjére. A „széder” szó „rend”-et jelent, valójában szertartásrendet, és Kornfeld apám azért készülődött rájuk izgatottan, mert a széderen mindig a családfőnek számító férfi a Mesélő, a Regélő. „És beszéld el a fiadnak azon a napon mindazt, ami veled történt!” Talán én is ennek az ősi parancsolatnak engedelmeskedem most, hogy elmesélem nektek, ami velem történt...

A széder est voltaképpen egy hosszú történelemóra amelyen a Regélő - a Haggada nevű különös „imakönyvből” a Biblia nyelvén - részletesen elmeséli, hogy a zsidók miként szabadultak ki az egyiptomi rabságból. De a család-

tagok nem csupán tétlen hallgatói a mesének, hanem dramaturgiailag előírt módon vesznek részt cselekvőleg a történelem „visszajátszásában”. Az ünnepi vacsora után folytatódtak a dramatikus imák, a történelmi elbeszélések, a párbeszédese jelenetek, és az egész „estélyt” két gyönyörű dal zárta le: a második, az utolsó volt a gödölye dala, a Chád gádja, amelyet a szegény kisöreg Óperencia halálútján mormolgatott:

*Volt egyszer egy Gödölye,
Egyszer volt egy Gödölye,
Apám azt éneke két ezüstért vette...
Ámde jött egy vad Macska,
S a gödölyét fölfalta.
Szegény kis gödölye!
Apám azt éneke két ezüstért vette.
Kutya bezzeg nem lusta,
Nagy macskát átharapta,
mert hiszen a nagy macska,
a gödölyét fölfalta.
Szegény kis gödölye!
Apám azt éneke két ezüstért vette.
Arra járt a Bot,
s a kutyára lecsapott;
kutya macskát átharapta,
mert a gödölyét fölfalta.
Szegény kis gödölye!
Apám azt éneke két ezüstért vette.*

Így folytatódik a dal, mind hosszabb versszakokban, a költői halmozás módszerével élve mindegyik újabb versszak földézi az előző szereplőket és történéseket. Minden versszakban újabb erőszak és újabb büntetés társul az addigiakhoz. A Tűz elemészt a Botot; a Víz eloltja a Tüzet; az Ökör fölissza a Vizet; a Vágó leöli az Ökröt; a Halál Angyala elviszi a Vágót. Egyszer azonban vége szakad a véres igazságtéveseknek:

*Végül eljő Urunk Isten,
tőle a Halál is fél szörnyen,
a halál is megbűnhődte,
hogy a vágót ő megölte.
ökor vizet ivott,
víz tüzet oltott,
tűz botot gyújtott,
bot kutyára lecsapott,
kutya macskát átharapta,
mert a gödölyét fölfalta.
Szegény kis gödölye!
Apám azt éneke két ezüstért vette.
Volt egyszer egy Gödölye,
Egyszer volt egy Gödölye...*

A gödölye-dal olvastán-hallatán gyermekkoromban minden széderestén megborzongtam az Élet és a Halál örök forgandóságának, az Ártatlan és a Gonosz örök párharcának átélésétől; s nem volt olyan széderestély, hogy a kishúgommal meg a szüleimmel meg ne könyveztük volna a szegény kis gödölyét.

Mi benne a tanulság? Sokáig azt hittem, csak

az, hogy az élőlények örökké ölik egymást, a természet is pusztítja önmagát (bot, tűz, víz), de Isten erősebb mindnyájunknál. Sokkal később Vas István nyitotta rá a szememet a dal rejtett tanításaira, üzeneteire. „Egy régi dal visszhangja” címen új verset írt a gödölyedalból, költeményt a költeményből. Szébbet, mint az eredeti. A költő életközeli, hétköznapi formálja az eredeti, kissé elvont szimbólumokat. Nála a víz falusi kutakból kerül elő, az ökor parasztdvaron ballag - és így tovább. Ezzel mintegy azt sugallja, hogy rólunk van szó a dalban, mert az örök ember mindig a ma embere, és habár mindig új az erőszaktól kiontott vér, a „mese” mindig a régi:

*Régi mesét új vér folytat,
Új kéz próbálja az ősit,
Örök tagló emelkedik.*

Az erőszak örökös újjáéledésében Vas István szerint mindig a legártatlanabb húzza a legrövidebbet:

*Tűz a botot, bot az ebet,
Kutya irtotta a macskát,
Hatalmat a hatalmasság,
De az soha nem ontott vért,
Kit apám vett két garasért,
Ártatlanul került bele
Egy gödölye, egy gödölye.*

S jóllehet az eredeti gödölyedalban az ártatlan kis báránka sem tér vissza az életbe; Vas István hite szerint csak a sok erőszakos gyilkos az, aki:

*Ütni, bogni nem támad föl,
De nem múlik, de visszatér,
Kit apám vett két garasért,
Felszökell a világ szíve,
Egy gödölye, egy gödölye.*

Vonszoltam magam Steyr felé, Óperencia halálútján. A kisöreg nem bírta sokáig. Kilépett a sorból, leült az út szélére. Azonnal fejbőlötték.

*Ó, szegény báránka,
Szegény kis báránka!*

Isten veled, ismeretlen útitársam, aki a mormolásoddal fölgyújtottad bennem gyermekkorom széderestéinek gyönyörű képeit. Elfelejtetted velem röpke egy órára a poklot. Hazavittél Dombrádra, édesanyámékhoz, kishúgomhoz. Átformáztam magamban a gödölyedalt:

*Volt egyszer egy gyermekkor,
Egyszer volt egy Dombrád...*

De a lelmem legmélyén már nem tudtam elhinni, hogy valóban volt. Álomnak tűnt a Tisza-part, messzi, szép álomnak.

A HARTMANN CSALÁD TRAGÉDIÁJA

1940. augusztus 31.-én Brassóban volt a bár micvám, a zsidó vallás szerint felnőtté avatásom, amelyre hagyományosan 13 éves korban kerül sor.

Előző napon hirdették ki a nagy történelmi jelentőséggel bíró második bécsi döntést, amelynek alapján Erdély északi részét Magyarországhoz csatolták. Még aznap este közölte a magyar rádió, hogy az új határ Magyarország és Románia között a mi körzetünkben, Kökösnél fog húzódni. Így az én falum, Uzon Magyarországhoz fog tartozni, Brassó viszont nem.

Én már öt héttel korábban Brassóban, az idős Hartmann Hermann rokonunknál tartózkodtam: ő készítette fel az ünnepi szertartásra.

Ezen a napon zsúfolásig megtelt a zsinagóga. Addig egyetlen szombat sem láttam annyi embert. A megjelentek mind a nagy tudású és köztisztelőnek örvendő Deutsch brassói főrabbi véleményére voltak kíváncsiak a bécsi döntéssel kapcsolatban. Hátha ő többet tud, és beszélni is fog erről. Hátha elmondja, hogy Brassó mégis Magyarországhoz kerül majd. Hiszen a brassói zsidóság zöme magyar ajkú volt, magyar kultúrával rendelkezett, és nosztalgiával gondolt vissza az 1920-előtti Magyarországra, amikor és ahol egyenrangú állampolgárok voltak a társadalom minden más tagjával.

A rabbi azonban nem tartott külön beszédet. Szavait csak hozzám intézte. Néhány mondatára máig emlékszem: az élet útja nehéz és göröngyös, és ezen az úton az ember sok megpróbáltatásnak van kitéve.

Bizony igaza lett: ami az én életemet illeti, az nehéz, nagyon nehéz volt. Auschwitz és Dachau haláltáborai után a Todenmarschban (végső halálmenet) meneteltem, és életem további küzdelmes szakaszaiban is el nem múló megrázkodtatásokat szenvedtem.

De akkor, imazárás után többen gratuláltak. A nők még könnyeztek is. Nagyon szerencsésnek tartottak, hogy Magyarországon fogok élni, és én nagyon boldog voltam. Este a szüleimmel hazautaztam – immár Magyarországra.

Hermann bácsi és Dóra néni úgy határoztak, hogy átköltöznek Uzonba. Ők magyarok, Magyarországon akarnak élni, románul nem

is tudnak. Ezenkívül fiúk, Jenő a Szabolcs megyei Tiszabercelen orvos. Hadd legyenek vele: ha nem is egy helységben, de egy országban.

Hermann bácsi egyébként az első világháborúban az olasz fronton harcolt, kitüntetés is kapott.

Minden ingóságukat szekérre rakták, és átköltöztek Uzonba. Szeptember 14-én kokárdákkal a mellünkön már együtt ünnepeltük a magyar hadsereg bevonulását.

Hermann bácsiéknak volt egy kimagasló intelligenciájú, finom lelkű, férjezetlen lányuk: Mariska. Ő úgy döntött, hogy Brassóban marad. Jó állása volt, megbecsülték, nem akart változtatni az életén.

A Hartmann házaspár öröme azonban nem tartott sokáig. Mint-hogy a második bécsi döntés előtt nem laktak a községben, vissza akarták toloncolni őket: úgymond rájuk nem vonatkoznak azok az intézkedések, amelyek más magyar családokra, akik 1940. augusztus 30-a után költöztek Uzonba. Azt sem vették figyelembe, hogy Hermann bácsi hiteles iratokkal bizonyította frontszolgálatát és ott szerzett érdemeit, és sajnos, azt sem, hogy ő és gyermekei Sepsiszentgyörgyön születtek, márpedig Szentgyörgy születésük idején is, és 1940-ben is Magyarország része volt.

Ezek után nagyapám a humanizmusáról és filozemitizmusáról ismert dr. Beke Istvánhoz fordult, aki segédjegyző volt a faluban, és aki habozás nélkül olyan igazolást állított ki, amely bizonyította, hogy Hartmannék már a második bécsi döntés előtt is uzoni lakosok voltak. Azután, hogy ne legyenek szem előtt, Hartmann bácsiék beköltöztek Sepsiszentgyörgyre.

Amikor Mariska úgy határozott, hogy Brassóban marad, nem gondolt arra, hogy hamarosan Romániában is bevezetik a zsidóellenes törvényeket, de arra végképp nem, hogy állandó rettegésben kell majd élnie a vasgárdisták garázdálkodása miatt. Főnökének, bármennyire fájlalta is, meg kellett válnia zsidó alkalmazottaitól – erre kényszerítették őt –, Mariska tehát állás nélkül, és teljesen egyedül találta magát Romániában.

Végül arra a sorsdöntő elhatározásra jutott, hogy átszökik Magyarországra. Terve az volt, hogy Sepsiszentgyörgyön vonatra ül, és

elutazik testvéréhez Tiszabercelre, ott várja ki a háború végét.

1942 – októberében egy este Mariska Előpataknál átlépte a határt. A sötét erdőben nem tudott tájékozódni, így csak reggel hat órákor, sárosan, átfázva és holtfáradtan érte el a szülei házát.

Dél felé egy zászlós érkezett, egy szakaszvezető kíséretében. A Kérmelhárítótól jöttek, és azzal kezdték: Itt van-e az a nő, aki ma reggel érkezett Romániából? Dóra néni az ágyban fekvő, riadt Mariskára mutatott.

A következő kérdés már ez volt: Van-e határátlépési engedélye? A nemleges válasz után arra kérték Mariskát, hogy öltözzön fel, mert parancsuk van bekísérni kihallgatásra, az autó kint várja...

Több mint 24 órán át tartott a kihallgatás, s a szerencsétlen lány ezalatt egyetlen falatot sem vett magához. Az anyját egyszer beengedték hozzá, de Mariska közömbösen, ridegen fogadta. Csak ült egy széken, sápadtan, magába roskadva, beszélni sem akart. Másnap délután egy őrmester kíséretében autón a határhoz szállították, hogy visszatoloncolják Romániába.

Ami ezután történt, azt utólag egy őrmester beszélte el egy zsidó ismerősének, Frank Sándornak: Mariska sírva elpanaszolta, hogy odaát mindenét felszámolta, sem állása, sem lakása, sem rokona, oda ő nem mehet vissza. Levette az aranyláncát, óráját, lehúzta két aranygyűrűjét és felajánlotta az őrmesternek, arra kérve, hogy pár lépés után lölje őt agyon.

Az őrmester azt válaszolta, hogy ő csak azt az utasítást kapta, hogy kísérje el a határig, és szólítsa fel a visszatérésre román területre. Aztán az erdőben, azon a helyen, ahol a határvonalat képzelte, kezdet fogott Mariskával, szalutált és visszafordult.

Másnap az erdőben rőzsét szedegető emberek találtak rá a halott Mariskára, a nagykabátja övére akasztotta fel magát. A törvényszék azonosította a holttestet, és jelentette a román hatóságoknak, hogy az a fa, amelyen megtalálták, román területen áll. Harmadnap megjelentek a román hatósági küldöttek, és megállapították, hogy a fa nem román, hanem magyar területen áll, tehát a megboldogultat Magyarországon

kell eltemetni.

Az ötödik napon még javában folyt a vita a két hatóság között, amikor Mariska volt főnöke tudomást szerzett a tragikus esetről. Azonnal elment a törvényszékre, beszélt az ügyésszel, és minden költséget magára vállalva kérte, hogy Mariska tetemét szállítsák Brassóba. Az itteni zsidó temető halottasházából óriási részvét mellett temették el a szegény lányt. A főnöke szép sírkövet is állíttatott az emlékére.

A fasizmus embertelen voltára jellemző, hogy a két ország hatóságai sem az élőt, sem a holtat nem akarták befogadni.

Hartmann Hermann és Dórát 1944. július 5-én, Auschwitzba érkezésük napján elpusztították, anyámmal, nagyanyámmal és megannyi ártatlannal együtt.

Dr. Hartmann Jenőt 1944. február 1-jén behívták munkaszolgálatra. Kolozsváron, a Tüdőgondozó Intézetben dolgozott. A kórház adminisztratív igazgatója, Lőrincz Sándor kérte, sőt utasította, hogy a megbélyegző sárga csillagot a köpenye alatt viselje, és hogy minél kevesebbet kelljen az utcán járkálnia, saját, a kórház közeli lakásában adott neki szállást.

Hartmann doktor zakója felső zsebében azért rejtegetett egy kis sztrichines fiolát, hogy azt elhárítsa, ha mégis elfognák.

Szerencséje volt, életben maradt. Dr. Hartmann Jenő 1986-ban szerzett tudomást a dr. Beke István által az ő szüleinek adott bizonyítványról, és levelet írt Beke György írónak, amelyben megemlíti, hogy az író édesapja, dr. Beke István „más esetekben is kinyílvánította a zsidók iránti tiszteletre méltó, humanus érzületét”.

„Íróilag az egész korszak drámáját érzem ebben a történetben – írja válaszlevelében Beke György, az én édesapám hamis igazolványt adott az Ön szüleinek, hogy ne toloncolják őket vissza Romániába, ám ez végül mégis az Auschwitzba vezető útra vitte őket. A fasizmus gonoszsága a jó szándékú cselekedetet is a visszajára fordította.”

Hirschhorn Tibor holokauszt-túlélő, Rechovot

Újrafeldolgozta: Veres Ibolya uzoni lakós

DARVAS ISTVÁN RABBI MAGYARÁZATA VÁJIKRÁ

Elkezdjük Mózes harmadik könyvét, melyet általában - a szöveg első szavával egyezően - Vájikrá-nak (És szólította) nevezünk.

Legrégebbi elnevezése Torát Kohánim (A papok törvénye), mivel főként a papok tevékenységének bemutatásával, illetve kötelességeik leírásával foglalkozik. A könyv első két hetiszakasa (Vájikrá, Cáv) szinte kizárólag az áldozatok rendjével foglalkozik.

A hagyományos zsidó oktatásban megkülönböztetett helye van, mert egy a midrásban (Tanhuma, Cáv 14.) is olvasható gondolat alapján e könyvvel kezdik el a kisgyermekek tórai tanulmányaikat. „Rabbi Ászjá mondta: miért kezdik a gyerekek tanulmányaikat Vájikrá könyvével? Mert minden áldozat le van írva abban, és mert a gyerekek tiszták és nem ismerik a bűn és a véték ízét. Ezért a Kádós Báruh Hu azt mondta, hogy kezdjenek elsőként az áldozatok rendjével, jöjjenek a tiszták és foglalkozzanak tisztaságot igénylő cselekedetekkel, ezért úgy számítom nekik, mintha ott állnának és áldozatokat mutatnának be előttem.

A midrás szavaihoz fűzi hozzá Rabbi Slomo Efrájim ben Aaron Luntschitz (1550-1619): „A Vájikrá szó utolsó betűje (álef) kicsi (a tóratekerceken és a könyvekben egyaránt lényegesen kisebb az utolsó betű a többinél), ami arra

utal: a kicsik kezdjék el itt a tanulmányaikat”.

Más magyarázat szerint az áldozatok bemutatásáról szóló részek visszavisznek a zsidó gyakorlat kezdeteihez, más szóval gyermekkorához, és ez indokolja, hogy a gyermekek e könyvvel kezdjék el a Tóra tanulmányozását. Szombat estig - reményeim szerint - más indokokat is találunk majd!

Az áldozatok kapcsán írja Mose Háim Luzzatto (1707-1746): „ha a Tóra csak azt adta volna parancsba, hogy énekeljük meg Isten dicsőségét, tanulmányozzuk figyelmesen a Tant, és hallgassuk meg a hozzá fűzött erkölcsi magyarázatokat, de nem lett volna parancsba adva az áldozathozatal, akkor a tömegek szívében nem mélyült volna el az Örökkévalóba vetett hit”.

Rabbi David Hoffmann (1843-1921) hozzáfűzi: „kétség sem férhet hozzá, hogy az áldozatbemutatás elsődlegesen a bálványimádás megelőzését célozta”. A midrásban (Jálkut Simoni) olvassuk: „Izrael hasonlít egy engedetlen, nevetlen herceghez, akinek az a szokása, hogy tiltott ételeket fogyaszt. Így szól apja, a király: egyen mindig az én asztalomnál, hogy megtanuljon uralkodni magán a saját akaratából. Mikor Izrael bálványimádó lett és démonoknak áldozott, megszólalt Isten: mostantól hozzák áldozataikat kizárólag a Találkozás Sátrába,

így meg fognak szabadulni bálványaiktól”.

A midrás - jegyzi meg Rabbi Hoffmann, nem devalválja az áldozati kultuszt, hanem felemeli a legmagasabb szintre a parancsolatok hierarchiájában, mivel az a személy, aki áldozatot mutat be és eszik húsból, az „isteni asztalnál” foglal helyet. A szolgálat ezen módja nem egyszerűen a helytelen cselekedetek megelőzésére irányult - írja Nehama Leibowitz (1905-1997), hanem elősegítette az Örökkévalóhoz való folyamatos közeledést.

„Kellemes illatú tűzáldozat az Örökkévalónak”(1:9). Ebben a fejezetben hatszor található a kifejezés, amit Onkelosz (kb. 35-120) így fordít: „áldozat, mely szívélyes fogadtatást kap az Örökkévaló előtt”.

Rabbi Jákob Cvi Meklenburg (1785-1865) szerint „aki áldozatot mutat be, ne higgye, hogy ezáltal bűneire azonnal bocsánatot nyer, hanem gondoljon arra, hogy nem más az, mint jövőbeli cselekedeteinek kellemes illatú tűzáldozata csupán. Ha nem társul tettekkel, akkor a Jesája próféta könyvében (1:11) található kérdés vonatkozik rá: „minek nekem sok áldozatok”? Miként egy már messziről érezhető kellemes illat, jó felvezetése lehet egy ételnek, ugyanígy az áldozat - és a funkcióját átvevő imádkozás - csak előfutára cselekedeteinknek.

HALMOS SÁNDOR: A jiddis nyelv pszichológiája (3.)

A jiddis nyelv és irodalom kutatása igen érdekes és sok körütekintést igénylő feladat. Nemcsak a német nyelv- és irodalomtörténet ismeretét tételezi fel, hanem elsősorban a héberét. De még ennél is sokkal nagyobb elmélyedést kíván a mai jiddis.

A jiddis nyelv Kelet- Európa: Lengyelország, Litvánia, Románia, Csehszlovákia, Magyarországon, Oroszország, London, Párizs, Kanada, Palesztina, Argentína, az Egyesült Államok zsidóságának népnyelve. Egykor a zsidóság négyötöde jiddis nyelven beszélt, a többi zsidó nyelv, a spanyol, és a perzsa használata elenyésző volt.

A jiddis irodalom 1860 körül kezd ismeretvé válni Mendele Mocher Szeferim, J.L.Perec, Schalom Aléchem, Schalom Asch képében. S egyre többen írtak jiddis nyelven tudományos könyveket, értekezéseket és minden irodalmi műfaj képviselve van: sajtó, színpad, zene, operett, dráma, regény, líra

Ukrajnában, a Krímben és Fehéroroszországban 1460 jiddis iskola, öt jiddis színház, 23 jiddis napi, heti, havi lap, 3 rádióállomás működött. 1931-ben 886 jiddis könyv jelent meg. Jiddis akadémiák és tanszékek működtek New Yorkban, Vilnában, Odesszában, Minskben, Kijevben, ahol a tudomány minden területét

jiddis nyelven művelték. Értékes fordítások a világirodalom remekeit teszik közérthetővé. A Talmudból 1932-ig 4 kötet jelent meg dr. M.J. Zelkind jiddis fordításában, s Vilnában jelent meg dr. Zucker jiddis héber irodalomtörténete. Spinoza 300. születésnapjára New-Yorkban jiddis nyelven jelent meg „De emendatione intellectus” című műve.

A jiddis nyelvű irodalom egyenrangúnak mondható akármelyik európai irodalommal. Ezért méltán írja Blau Lajos : „Hogy ezt a nyelvet, mint kat exochen zsidó nyelvet, a külvilág lenézte, nem lehet ok az irodalomból való kizárásra különösen azután, hogy általánosan, nem zsidó körökben is méltatott költők, és szépírók szólaltak meg ezen a nyelven Örölni kell, hogy a zsidó irodalom és tudomány iránt érdeklődők köre bővül.”

Íme előttünk egy nyelv, amely a zsidóság egész lelki világát, érzelmi életének lüktető hullámozását és értelmi működésének minden fázisát, örömet és bánatát, fájdalmát és keservét, vígságát és jókedvét ép úgy tolmácsolja, mint bármely más európai nyelv.

Kérdés, mi tette szükségessé ennek a nyelvnek kifejlődését, mi indította a zsidóság nyelvteremtő génuszát ennek a nyelvnek megteremtésére, mi készítette elődeinket ősi

nyelvüknek, a héber nyelvnek a mindennapi életből való kiküszöbölésére, s jiddis nyelvvel való helyettesítésére.

Már sokan próbálkoztak a válasz megfektetésével. Az arámi nyelv 1200 éves uralma arra vezethető, hogy az arámi sémi nyelv, tehát a héber testvéryelvé. A mai jiddisre nem vonatkozik, mert nem találni rokonságot a német és héber között.

Bialik az összes jiddis nyelvek keletkezésének és használatának okát a héber nyelvtisztaság megóvásának akaratában fedezi fel. Szerinte a mai jiddis azért keletkezett, mert a nyelvfenntartó és konzerváló ösztön azt sugallta a zsidó népléleknek, hogy a héber nyelv csak akkor maradhat meg örökéletűnek, ha nem válik élő, illetőleg beszélő nyelvvé. Mert ha a galut minden zsidó közösségében héberül beszéltek volna, akkor a héber nyelv anynyi dialektusra szakad volna, ahány országban zsidók éltek. Más szóval: a héber nyelv élő nyelvként való használata mellett, a héber nyelv rövid időn belül megszűnt volna, mert a különböző országokban, különböző dialektusokban beszélő zsidók nem értették volna meg egymás héber nyelvét.

Folytatása következik

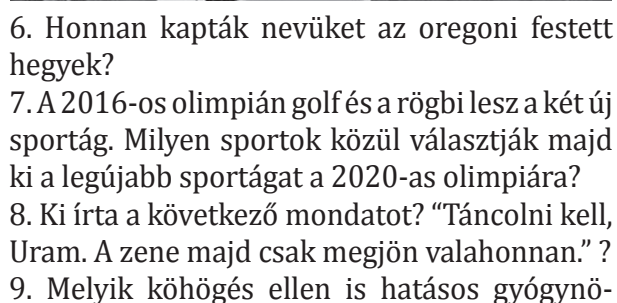

Binder Vera - Ashdod
Ezri Edith és Pista
Farkas Ferenc - Netanja
Friedmann Idus - Kirját Bialik
Friedman Richárd - Bat-Jam
Hár Koháv Lili – Ramat-Gan
Horovitz Imre - Karmiel
Kocsis Mária - Jeruzsálem
Kreisler Gábor - Debrecen
Navon Sarah és Shmuel - Árád
Sámi Lajos - Debrecen
Sárga Olga - Hod HaSharon
Zer Veronika és Györgyi - Jeruzsálem

Email címünk:
ujkelet@gmail.com

Kérdések:

1. Jotvata Természetvédelmi Terület Eilatól negyven kilométerre északra közelíthető meg az Arava főúton. Milyen vadon élő állatokkal telepítették be újra a vidéket?
2. Melyik volt az első művészeti intézmény Erec-Izraelben?
3. Lia van Leer színésznő a Jeruzsálemi Film-fesztivál alapítója és igazgatójaként is bejegyezte nevét az izraeli filmtörténelmébe. Melyik évben jutalmazták kivételes pályája elismeréseként Izrael-díjjal?
4. Az Etz Ha'kochavim c. gyermekeknek szóló zenei CD 1974-ben jelent meg. Ki a lemezen szereplő dalok előadója?
5. Megtette próbaútját az első napelemes repülőgép. Milyen sebességgel közlekedik a környezetkímélő légi jármű?

TANÁR ÚR KÉREM

Válaszok:

1. A tizenkét négyzetkilométeres, sztyeppés, sivatagos területet újra benépesítik a Bibliában is említett, mára veszélyeztetett fajok, köztük az ázsiai vadszamár. Ezen kívül a park büszkélkedhet néhány ritka sivatagi állattal, amelyek nem őshonosak Izraelben, mint a szomáliai strucc Észak-Afrikából.
2. Az Ein Harodi Művészeti Múzeum nyitotta meg kapuit elsőként az Ein Harod Kibucban 1930-ban. Az épületet Smuel Bickels, a kibuc lakója tervezte.
3. A Romániából alijázott Liát a cinematheque édesanyjának is nevezik, hiszen ő alapította a filmintézeteket Tel Avivban, Jerusalemben, és Haifán. A hét elején, kilencven éves korában elhunyt legendás színésznő 2004-ben nyerte el az Izrael-díjat.
4. Chava Alberstein, az ország egyik leghíresebb, legnépszerűbb előadója, nagyon sokrétű előadó. Számos zenei stílusban dolgozott már, őt tartják a world music egyik úttörőjének. Tizenhét évesen debütált klarinétos bátyjával, Alesszal, jiddis dalt, gospelt, francia sanzont, spanyol népdalt is hallhatott tőle a közönség. Ez a sokoldalúság azóta is jellemzője előadói

5. A Solar Impulse szárnyfesztávolsága hetvenkét méter, ezzel eléri az Airbus A380 méretét, súlya azonban mindössze 2300 kilogramm. A repülőgép utazósebessége kilencven kilométer óránként. A gép utazómagassága 8500 méter. Tervezett világ körüli útját huszonöt levegőben töltött nap alatt teszi majd meg.
6. A festett hegyek a John Day Fossil Beds Nemzeti Emlékhelyen találhatóak. Nevüket onnan kapták, hogy színes talajrétegek figyelhetők meg rajtuk. A fekete szín a lignitnek, a piros és narancssárga a laterit-talajnak, a szürke pedig az agyagpalának és az iszapkőnek köszönhető.
7. Az öt év múlva rendezendő olimpián a következő sportok közül választanak majd: baseball, karate, squash (fallabda), görkorcsolya, hulahólpvoglás, falramászás, wushu (Kínai küzdősport), birkózás (amelyet töröltek a jövő évi olimpiáról).
8. Nikosz Kazantzakis görög író, aki 1964-ben vált világszerte ismertté, amikor Mihálisz Kakojanisz rendező megfilmesítette Zorbász, a görög című regényét Anthony Quinn főszereplésével.
9. A kakukkfű száraz, füves helyeken élő kellemes illatú, kámforos ízű félcserje. Őshazája a Földközi-tenger térsége, kedvelt élőhelye a sziklás hegyoldal. Középkori szokás szerint a háborúba induló férfiak alapjára tűztek egy néhány szálát belőle, hogy a kakukkfű növelje bátorságukat.

SÓS MUFFIN RECEPTEK

Balázs Ibi heti receptajánlata

Dupla sajtos muffin

Hozzávalók: 2,5 bögre liszt, 1 bögre tej, 1 db tojás, 2 mokkáskanál sütőpor, 1 tömlős kenhető sajt, 100g reszelt sajt, ízlés szerint só, bors, őrölt köménymag, szezámmag, lenmag.

Elkészítése: A lisztet, tejet, tojást, sütőport, sajtot (keveset hagyhatunk a tetejére) összedolgozzuk. Ízesítjük sóval, borsal, köménymaggal. A formákat kivajazzuk,

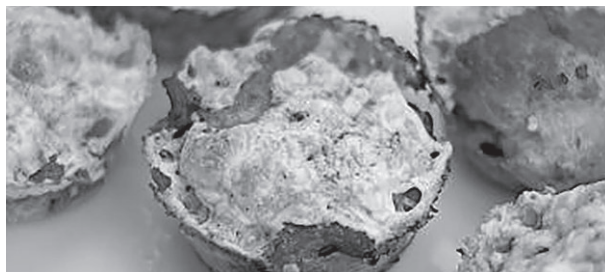
a massa egyik felét beleöntjük, a tömlős kenhető sajtot a muffinok közepére ráosztjuk, majd jöhet a massa másik fele. A tetejére szórhatunk reszelt sajtot, szezámmagot, lenmagot. Kb. 15-20 percig süssük.

Pizzás muffin

Hozzávalók: 2 tojás, 1 kiskanál só, 2 kiskanál cukor, 1/2 dl olívaolaj, 2 dl tejföl, 1 kiskanál pizza fűszer, 2 evőkanál konzerv aszalt paradicsom, 300g liszt, 1/2 csomag sütőpor.

Tetejére: 80g reszelt sajt

Elkészítés: Egy tálban keverjük el a tojást az olajjal és a tejföllel, majd adjuk

hozzá fokozatosan a többi hozzávalót is. A sütőformát kenjük ki, szórjuk meg liszttel, majd adagoljuk bele a masszánkat. Hintsük meg a tetejét reszelt sajttal, és előmelegített sütőben 180 fokon kb. fél óra alatt süssük készre.

Sajtos-burgonyás muffin

Hozzávalók: 200g finomliszt, 1 nagyobb héjában főtt burgonya, 100g reszelt sajt, 2 tojás, 2 dl tejföl, 1 dl étolaj, 4 teáskanál sütőpor, őrölt fehér bors, só.

Elkészítés: A lisztet elkeverjük a sütőporral, borsal és a sóval. Megfőzzük a burgonyát, összetörjük, jól összekeverjük a sajttal, tojással, tejföllel és az olajjal. Hozzáadjuk a lisztes keveréket és könnyedén összedolgozzuk. A sütőt előmelegítjük 180 fokra, kizsírozzuk a sütőformát. Beletöltjük a tésztát a sütőformába, és 20-25 percig sütjük. A kész muffinokat 5-10 percig pihentetjük, majd ízlés szerint tálaljuk hidegen vagy melegen.

Sokmagos muffin

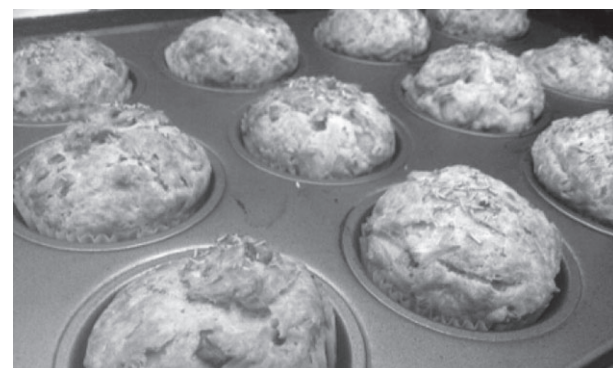
Hozzávalók: 200g liszt, 100g zabkorpa, 1cs sütőpor, 1 kávéskanál só, 50g mogoró, 50g tökmag, 50g napraforgó, 50g szezámmag, 2 tojás, 0.5 dl olívaolaj, 2 dl tej (készíthetjük vízzel is).

Elkészítés: A lisztet összekeverjük a sütőporral és a zabkorpával. Hozzáadjuk a sőt, a durvára vágott mogorót, a tökmagot, napraforgó magot, és a szezámmagot. A tojásokat habosra keverjük az olajjal, majd apránként hozzáadjuk a lisztes keveréket a tejjel váltogatva. Az így kapott masszát a papírozott formákba töltjük. Tetejét szórjuk meg magokkal. Előmelegített sütőben közepes lángon 30 percig sütjük.

Vöröshagymás muffin

Hozzávalók: 300g liszt, 150g pirított apróra vágott vöröshagyma, 20g vaj, 2 dl tej (helyettesíthető kefirrel, joghurttal), 150g reszelt sajt, 2 tojás, 3 evőkanál olaj, 1 csomag sütőpor, 1 kávéskanál só.

Elkészítés: A muffin formákat kiolajozzuk vagy papírral kibéleljük. Egy nagy tálban összekeverjük a hozzávalókat, majd a masszát a formákba kanalazzuk. Előmelegített sütőben, közepes hőfokon 15-20 perc alatt megsütjük.

Fedezd fel a héber nyelvet!

Érkezési oldal

Nem repülőtér vagy a vasútállomás érkezési oldaláról lesz szó, hanem az Izraelbe érkezésről.

Az alija (עליה) felmenetelt jelent: bármely országból Izraelbe, bármely izraeli városból Jeruzsálembe. Aki pedig felmegy, az az olé (עולה), lányok-asszonyok esetében olá (עולה). Az országba érkezés utáni években még új olé, azaz olé chádás (עולה חדש), illetve olá chádásá (עולה חדשה) az illető.

A repülőtéren remélhetőleg a báruch hábá (ברוך הבא), azaz „áldott a jövevény” köszöntéssel fogadták. Ha már külföldön – chuc láárec (חוצץ-לרץ), azaz Izraelen kívül tanult valamicskét héberül, akkor tudja, hogy ezt a báruch hánimcá (ברוך הנמצא), azaz „áldott a jelenlévő” formulával szokás viszonzni.

Az első állomás mindenképpen a befogadás, azaz a klitá (קליטה). A legtöbb új olé befogadási központban kezdi új életét: az intézmény neve merkáz klitá (מרכז קליטה). Amikor pedig kézhez kapja a héber betűs személyazonossági igazolványt – töudát zöhut (תעודת זהות), már a „jisuv” (ישוב), azaz Izrael népi közösségének a tagja. (A „töudá” és a „zöhut” első magánhangzója egy „sva”, igen rövid ö- vagy e-hang.)

Az olét többféle jogosultság – zákaut (זכאות) – illeti meg, ezt érdemes megvizsgálni.

A héber nyelvet tanító intézmény neve: ulpán (אולפן), ami szó szerint stúdió. Ha tovább tanul, várja őt az angolszász college-nek megfelelő főiskola, a michlálá (מכללה), vagy az egyetem, amire itt is a nemzetközi univer-

sztitá (אוניברסיטה) kifejezést használják.

Ha már van szakma, azaz mikcoá (מקצוע), kezdődik a munka – ávodá (עבודה), amihez elengedhetetlenül szükséges a munkahely, héberül m'kom ávodá (מקום עבודה). Az első izraeli fizetés – mászkóret (משכורת) – felvétele feledhetetlen élmény.

És ha néhány év múltán van már lakás, munkahely és kocsi, sikerült megszokni a szomszédok, munkatársak modorát, a gépkocsivezetési stílust, kezdi megszokni az itteni éghajlatot, mi több, megkedvelte a felfelt, a chumuszt és a t'chinát, akkor Ön egy szerencsés veterán, azaz vátik (ותיק).

Halmos László

Héber nyelvtanítás: 052-3260834
izraelihrlevel@gmail.com

MŰSORAJÁNLÓ

Március 19. csütörtök	Március 20. péntek	Március 21. szombat	Március 22. vasárnap	Március 23. hétfő
<p>TV1</p> <p>15:30 Gingi</p> <p>16:00 Kihívások</p> <p>16:30 Híradó gyerekeknek</p> <p>16:54 Csillagok fénye</p> <p>17:34 Híradó gyerekeknek</p> <p>18:00 Izrael választ</p> <p>19:00 Rádás</p> <p>19:58 Mábát</p> <p>21:10 Hát te hol élsz?</p> <p>21:55 Minden, ami Pete</p> <p>22:20 Édenkert nőknek</p> <p>23:15 CSI New York</p> <p>TV2</p> <p>06:20 A reggel világa</p> <p>09:00 A nap hívása</p> <p>11:00 Erről beszélünk</p> <p>12:30 Központi játszma</p> <p>13:00 Eichler Jákov</p> <p>13:30 Biztos recept</p> <p>14:00 Dan és Mozli</p> <p>14:30 Huszonhárom perc</p> <p>15:00 Jogi kérdés</p> <p>16:00 Sai Li otthona</p> <p>16:45 Első kiadás</p> <p>17:30 Média</p> <p>18:00 Hatórás vendégünk</p> <p>19:00 Kidon és Ben Simon</p> <p>19:58 Híradó</p> <p>21:00 A szerkesztőség</p> <p>22:30 Itt és most</p> <p>00:00 Az éjszaka hírei</p> <p>DUNA TV</p> <p>06:50 Hajnali gondolatok</p> <p>07:00 Rondo</p> <p>08:00 Híradó</p> <p>08:20 Charly, majom a családban</p> <p>09:10 Jamie 15 perces kajái</p> <p>09:35 Don Matteo</p> <p>10:45 A szenvedélyek lángjai</p> <p>11:30 Család barát</p> <p>13:00 Híradó</p> <p>13:45 Jamie 15 perces kajái</p> <p>14:15 Kívánságkosár</p> <p>16:20 Lola</p> <p>17:05 Charly, majom a családban</p> <p>18:00 Ridikül</p> <p>19:00 Híradó</p> <p>19:20 Dunasport</p> <p>19:35 Don Matteo</p> <p>20:30 Szívek doktora</p> <p>21:20 Fábry</p> <p>22:40 Munkaügyek</p> <p>23:10 Római helyszínelők</p> <p><i>Egy 21 éves lány kizuhan a munkahelye ablakából, és szörnyet hal. A nyomozás teljes diszkréciót igényel, hiszen az épületben minisztérium működik. Mindenki öngyilkosságra gondol.</i></p>	<p>TV1</p> <p>15:00 Kérdezd a rabbit</p> <p>15:30 9-2-9</p> <p>16:30 Híradó</p> <p>16:57 Pénteken ötkor</p> <p>18:00 Így történt</p> <p>18:30 Szombatfogadás</p> <p>19:00 Egyetek velem</p> <p>19:30 Napló</p> <p>21:30 Minden, ami Pete</p> <p>22:00 Úrhajósok</p> <p>TV2</p> <p>06:20 A reggel világa</p> <p>10:00 Zárszámadás</p> <p>10:30 Média</p> <p>11:00 Izraeli hullámsáv</p> <p>11:30 Álomvilág</p> <p>12:00 Ellenzék</p> <p>12:30 Egészség</p> <p>13:30 Hírek arabul</p> <p>14:00 Toker, délben</p> <p>15:00 Gyerekhíradó</p> <p>15:30 Biztos recept</p> <p>16:05 Erről beszélünk</p> <p>17:30 Azt mondják, itt volt</p> <p>18:00 101-es szoba</p> <p>18:30 A séf ajánlja</p> <p>19:10 Segev konyhájában</p> <p>19:58 Péntek esti stúdió</p> <p>21:30 Minden mozgásban</p> <p>23:00 Ünneplés</p> <p>23:30 Zenészek</p> <p>DUNA TV</p> <p>06:50 Hajnali gondolatok</p> <p>07:00 Roma kultúra</p> <p>07:30 Mesélő cégtáblák</p> <p>08:00 Híradó</p> <p>08:20 Charly, majom a családban</p> <p>09:10 Jamie 15 perces kajái</p> <p>09:35 Don Matteo</p> <p>10:45 A szenvedélyek lángjai</p> <p>11:30 Család barát</p> <p>13:00 Híradó</p> <p>13:45 Jamie 15 perces kajái</p> <p>14:15 Kívánságkosár</p> <p>16:15 Labdarúgás</p> <p>18:30 Maradunk</p> <p><i>A dokumentumfilm az 1989-es romániai forradalom és az 1990-es marosvásárhelyi események közötti időszakot tekinti át.</i></p> <p>19:00 Híradó</p> <p>19:20 Dunasport</p> <p>19:35 Don Matteo</p> <p>20:35 Rocca parancsnok</p> <p>21:35 Columbo</p> <p>22:50 King</p> <p><i>Gyilkossági nyomozás egy gazdag környéken.</i></p> <p>23:40 A rejtélyes XX. század</p>	<p>TV1</p> <p>07:30 Gyermekműsorok</p> <p>10:00 Gingi</p> <p>11:00 Történetmesélők</p> <p>12:00 Mábát seni</p> <p>13:00 Jönnek a bulgárok</p> <p>14:00 Zenészek</p> <p>14:45 Tesztvezetés</p> <p>15:15 Hatvan perc</p> <p>16:00 Glóbusz</p> <p>17:00 Hírek</p> <p>17:30 Telecinema</p> <p>18:00 A séf segítségével</p> <p>18:55 Szombatfogadás</p> <p>Dov Elbaummal</p> <p>19:25 Megható lelkek</p> <p>19:58 A szombat hírei</p> <p>21:00 Világlátó</p> <p>22:00 Zsidó otthon</p> <p>22:30 Az én emberrablóm</p> <p>TV2</p> <p>06:15 Kidon és Ben Simon</p> <p>07:30 Gyerekhíradó</p> <p>08:00 A séf ajánlásával</p> <p>08:30 A nap hívása</p> <p>09:30 Séfjáték</p> <p>11:00 Azt mondják itt volt</p> <p>11:30 Lelki beszélgetés</p> <p>12:00 Izrael felfedezése</p> <p>12:30 Kidon és Ben Simon</p> <p>13:15 Biztos recept</p> <p>13:45 A séf ajánlásával</p> <p>14:15 Zenészek</p> <p>14:45 Erről beszélünk</p> <p>16:00 Fuss a millióért</p> <p>17:30 Világrend</p> <p>18:00 Sajtóklub</p> <p>19:58 Híradó</p> <p>21:00 Fuss a millióért</p> <p>22:45 Minden mozgásban</p> <p>23:15 Taxi driver</p> <p>DUNA TV</p> <p>06:50 Hajnali gondolatok</p> <p>06:55 Öt kontinens</p> <p>07: 25 Pecatúra</p> <p>08:00 Híradó</p> <p>08:30 Család-barát hétvége</p> <p>10:05 Guliver utazásai</p> <p>11:25 Belle és Sébastien</p> <p>12:00 Hazajáról</p> <p>12:30 Csodabogár</p> <p>13:00 Híradó</p> <p>13:45 Térkép</p> <p>13:35 Ízőrzők</p> <p>14:15 Noé barátai</p> <p>14:45 Labdarúgás</p> <p>17:10 Világörökség</p> <p>17:30 Szeretettel Hollywoodból</p> <p>18:00 Gasztroangyal</p> <p>19:00 Híradó</p> <p>19:35 Szerencse Szombat</p> <p>20:30 Nero Wolfe rejtélyei</p> <p>22:15 Aranyszem</p> <p>00:25 Hobo és bandája</p>	<p>TV1</p> <p>15:30 Gingi</p> <p>16:00 Kiszolgálás nélkül</p> <p>16:30 Zöldpark</p> <p>17:34 Híradó gyerekeknek</p> <p>18:00 Izrael választ</p> <p>19:00 Rádás</p> <p>19:58 Mabat</p> <p>20:25 Labdarúgás</p> <p>22:30 Elrabolt forradalom</p> <p>TV2</p> <p>06:25 Szivárványreggel</p> <p>09:05 Mit szóltok hozzá?</p> <p>10:03 Masterchef</p> <p>11:30 A létező legfinomabb</p> <p>12:15 A város íze</p> <p>12:45 Együtt, vagy külön</p> <p>13:15 Nyitott vonalak</p> <p>13:45 A múlt hírei</p> <p>14:00 Dan és Mozli</p> <p>14:15 Sokkoló álom</p> <p>14:30 Kíváncsiskodók</p> <p>15:00 Választás 2015</p> <p>15:50 Közös számla</p> <p>16:45 Első kiadás</p> <p>17:30 Rendet teszünk</p> <p>18:00 Hatórás vendégünk</p> <p>18:50 Sztárok</p> <p>19:58 Hírek</p> <p>21:00 Masterchef VIP</p> <p>22:30 Házas gyerekkel</p> <p>23:15 Választások 2015</p> <p>00:15 Az éjszaka hírei</p> <p>DUNA TV</p> <p>06:50 Hajnali gondolatok</p> <p>06:55 Vatikáni híradó</p> <p>07:25 Tiszántúli református gyűjtemény</p> <p>08:00 Híradó</p> <p>08:30 Család-barát hétvége</p> <p>10:05 Isten kezében</p> <p>10:30 Engedjétek hozzám a gyermekeket</p> <p>10:40 Katolikus krónika</p> <p>11:05 Új nemzedék</p> <p>11:30 Unitárius magazin</p> <p>12:00 Az utódok reménysége</p> <p>12:25 Mai hitvallások</p> <p>13:00 Híradó</p> <p>13:45 Hagyaték</p> <p>14:15 TeleSport</p> <p>15:15 Ízőrzők</p> <p>15:50 Hyppolit, a lakáj</p> <p>17:10 Szerelmes biciklisták</p> <p><i>András, Albert és Bence álmai valóra válnak, amikor biciklitúrára mennek a Balatonra.</i></p> <p>19:00 Híradó</p> <p>19:35 Hogy volt?!</p> <p>20:30 Magyarország, szeretlek!</p> <p>21:50 Kossuthkifli</p> <p>22:45 Rocco és fivérei</p>	<p>TV1</p> <p>15:30 Gingi</p> <p>16:00 Álomvilág</p> <p>16:25 Első kiadás</p> <p>16:50 Mormogás</p> <p>17:34 Híradó gyerekeknek</p> <p>18:00 Izrael választ</p> <p>19:00 Rádás</p> <p>19:58 Mábát</p> <p>21:00 Kosárlabda</p> <p>23:00 Törvény és rend</p> <p>TV2</p> <p>06:25 Szivárványreggel</p> <p>09:05 Mit szóltok hozzá?</p> <p>10:05 A létező legfinomabb</p> <p>11:03 Sütés-főzés</p> <p>11:45 Mindenki szakács akar lenni</p> <p>12:45 Kneszet</p> <p>13:15 Időn túl</p> <p>13:45 Holdudvar</p> <p>14:00 Áldott pillanat</p> <p>14:30 Kíváncsiskodók</p> <p>15:00 Választások</p> <p>15:15 Gil Hovav</p> <p>15:45 Közös számla</p> <p>16:45 Első kiadás</p> <p>17:30 Rendet teszünk</p> <p>18:00 Hatórás vendégünk</p> <p>18:50 Sztárok</p> <p>19:58 Hírek</p> <p>21:00 Master Chef VIP</p> <p>23:15 Választások</p> <p>23:30 Az éjszaka hírei</p> <p>DUNA TV</p> <p>06:50 Hajnali gondolatok</p> <p>06:55 Roma magazin</p> <p>07:25 Domovina</p> <p>08:00 Híradó</p> <p>08:20 Mesélő cégtáblák</p> <p>09:00 Jamie 15 perces kajái</p> <p>09:30 Don Matteo</p> <p>10:30 A szenvedélyek lángjai</p> <p>11:30 Család-barát</p> <p>13:00 Híradó</p> <p>13:45 Jamie 15 perces kajái</p> <p>14:15 Kívánságkosár</p> <p>16:20 Lola</p> <p>17:05 Charly, majom a családban</p> <p>18:00 Ridikül</p> <p>19:00 Híradó</p> <p>19:35 Don Matteo</p> <p>20:30 Hölgyek öröme</p> <p>21:30 Kékfény</p> <p>22:30 Bábel</p> <p><i>Egy merénylet, amely romba döntötte Anglia egyik legpatinásabb szállodáját.</i></p> <p>23:25 Magyar szív</p> <p><i>A dokumentumfilm témája a második világháború idején a lengyel menekülteknek nyújtott segítség.</i></p>

Heti csillagjósolás

Kos (03.21.-04.20.)

Hárman is ülnek a Kos jegyében, és a Jupiter – a lehetőségek és a szerencse bolygója jól fénysszöge-
li őket. Sok lehetőséget kap ezen a héten a min-
dennapos feladatai elvégzéséhez, a szerelmi élete
a hétvégén lesz a legszebb!

Bika (04.21.-05.21.)

A Nap, a Merkúr és a Neptunusz is a legjobb fény-
szöget dobja a Bika jegyére. Védelmezik Önt,
minden baj nélkül juthat túl ezeken a napokon,
de nagyszabású sikerekre ne nagyon számítsen.

Ikrek (05.22.-06.21.)

Mind a három bolygó, ami illetékes a szerelmi éle-
tében, a Kos jegyében áll, és kellemes fénysszöget
dobnak az Ikrek jegyére. Amor nem fogja Önt bé-
kén hagyni, ami mások is megéreznek, és keresik
majd az Ön közelségét.

Rák (06.22.-07.22.)

A hét igen érdekesnek ígérkezik. Ezt az időszakot
szentelje a hivatásának és az anyagi bevételek nö-
velésének. A többi jön magától.

Oroszlán (07.23.-08.22.)

Az Uránusz, a Mars és a Vénusz kellemes fény-
szöggel kapcsolódnak az Oroszlán jegyéhez. Jól
fog tudni szórakozni, és a hivatásában is jól halad
majd előre.

Szűz (08.23.-09.22.)

A Nap a Halak jegyében áll, pontosan szemben
Önnel. Igyekezzen kímélni magát. A Merkúr szem-
benállása segít Önnek abban, hogy meg tudja fo-
galmazni a mondanivalóját, kedvező megállapodá-
sokat, jó szerződéseket kössön, jogászokkal, illetve
más szakértőkkel konzultáljon.

Mérleg (09.23.-10. 22.)

A Vénusz és a Mars még szemben állnak a Mérleg
jegyével, Így folyamatosan találkozhat az élet szép
és kellemes dolgaival, természetesen a szerelem
sem maradhat ki ezekből.

Skorpió (10.23.-11. 21.)

A Nap a Halak jegyében áll, a Merkúrral és a Nep-
tunusszal együtt. Nincs mitől tartania, ők hárman
biztosítékot nyújtanak arra, hogy semmilyen táma-
dás ne érhesse önt.

Nyilas (11.22.-12.20.)

A Nap a Halak jegyében áll, ami arra hívja fel a
figyelmet, hogy az otthoni problémákat minden-
képpen meg kell oldania. Ne felejtse el kihívni a
gázszerelőt!

Bak (12.21.-01.19.)

A Nap, a Neptunusz és a Merkúr is a kommunikáció
házában áll. Igyekezzen minél jobb kapcsolatot ki-
alakítani újdonsült rokonaival, szomszédaival, kol-
légáival és ismerőseivel. Nyugtassa magát azzal,
hogy ez tényleg szórakoztatónak ígérkezik.

Vízöntő (01.20.-02.18.)

A Jupiter és az Uránusz szárnyakat adnak Önnek.
Reménykedhet egy váratlan, szerencsés eset bekö-
vetkeztében. Már most örülhet ennek. Mások is jól
fogadják, és ha segítségre van szüksége, az Ön
rendelkezésére állnak.

Halak (02.19.-03.20.)

A Nap a Halak jegyében áll s ez a legszebb
jellemvonásait hozza előtérbe, ilyen a barátság, a
nagyvonalúság, és a feltétel nélküli szeretet. A
Vénusz a Bika jegyébe vándorol, és tapasztalhatja,
hogy a szerelmi élete is nagy mértékben javul.

Március 24. kedd

TV1

15:30 Gingi
16:00 Állatmentés
16:25 Híradó gyerekeknek
16:50 Csillagfény
18:00 Izrael választ
19:00 Rádás
19:58 Mábát
21:00 A legjobban
magamat szeretem
22:00 Politika
23:00 Ujjongás
23:30 Hírek

TV2

06:25 Szivárványreggel
10:03 Választások 2015
16:45 Első kiadás
17:30 Rendet teszünk
18:00 Hatórás vendégünk
19:00 Választások 2015
21:00 Kedves ország
21:45 Választások
22:50 Kedves ország
23:30 Választások

DUNA TV

06:50 Hajnali gondolatok
06:55 Srpski Ekran
07:25 Unser Bildschirm
08:00 Híradó
08:20 Charly, majom a
családban
09:10 Jamie 15 perces
kajái
09:40 Don Matteo
10:35 A szenvedélyek
lángjai
11:25 Család-barát
13:00 Híradó
13:45 Jamie 15 perces
kajái
14:15 Kívánságkosár
16:20 Lola
17:05 Charly, majom a
családban
18:00 Ridikül
19:00 Híradó
19:35 Don Matteo
20:55 Rex felügyelő
21:30 Önök kérték
22:30 Bolondok

A híres professzor egy nap
felreérthetetlen helyzetben
találja feleségét egy bármi-
xerrel.

Március 25. szerda

TV1

15:30 Gingi
16:25 Híradó gyerekeknek
16:53 Mormogások
17:34 Híradó gyerekeknek
18:00 Izrael választ
19:00 Rádás
19:58 Mábát
21:00 Mábát seni
22:00 Kapitalizmus
23:00 Éles kép
23:30 Hírek

TV2

06:20 A reggel világa
09:00 A nap hívása
11:00 Erről beszélünk
12:30 Közvélemény
13:00 A politika világa
13:30 Biztos recept
14:30 Hegyes ceruza
14:45 A múlt híradóiból
15:00 Fuss a milliőért
16:45 Első kiadás
17:30 Rendet teszünk
18:00 Hatórás vendégünk
19:00 Kidon és Ben Szimon

**E héten Rácz Éva, a Kolozs-
vári Rádió szerkesztő-mű-
sorvezetője, a Magyar
Újságírók Romániai Egye-
sületének elnöke ajánlja
kedves műsorait. Az erdélyi
újságíró egy rádiótör-
téneti kutatás nyomán ér-
kezett a közmédiába.**

Az aktuális RTV magazin címdalán Hesna szerepel, így
hétfőn egyértelműen a Bábel – Hesnával a világot aján-
lom. A riportműsor mindig érdekes, és olyan helyekről
tudósít, ahova a legtöbb néző soha nem jut el. Rádásul a
helyszíneket és a történeteket az ő szemével láthatjuk, és
élhetjük át mi is (Duna 22.30).

Kedden élvezhetjük a Dunán Leoncavallo Bajazzók című
operáját. A főbb szerepeket - Rost Andrea mellett - a bol-
gár tenor, Kamen Cheneve és a híres román bariton, Ale-
xandra Agache alakítja. E közvetítések az operaélmény
mellett bemutatják a világ egyik legszebb épületét, az
Andrássy úti Operaházat is (Duna 00.05).

A Műkorcsolya- és jégtánc-világajnokságról szerdán a
jégtánc és páros rövid programokba kapcsolódhatunk
be. A családban e látványos műsorok nagyon népszerű-
ek voltak. Nagymamám leg-
inkább a párost szerette, míg
én inkább a női egyénire sza-
vaztam (Duna 16.00).

*Az olvasóknak
sok szeretettel,
Rácz Éva*

A TELEVÍZIÓK MŰSORSZERKESZTŐSÉGEI FENNTARTJÁK A JOGOT, HOGY
ELŐZETES BEJELENTÉS NÉLKÜL VÁLTOZTASSANAK MŰSORRENDJÜKÖN!

A **Kol Jisráel** magyar adását élőben, izraeli idő szerint 21 óra 45 perctől 22 óráig sugá-
rozzák a héber nyelvű „Reka” adón, a legjobb minőségben. Meghallgatható a rádióké-
szülékek ultrarövidhullámú (FM) sávjában, az alábbi frekvenciákon:

Észak- és Középső-Galilea - FM 88.5, Észak-Izrael és Cfát környéke - FM 94.4, Haifa
peremvidéke - FM 88.8, Haifa belvárosa - FM 93.7, Haifától délre - FM 101.3, Netanja
és a Jordán völgye - FM 104.8, Tel-Aviv és környéke - FM 101.3, Jeruzsálem - FM 101.3,
Beér-Seva - FM 107.3.

Az adás interneten is követhető: a <http://www.intkolisrael.com> címen. A kábeltelevíziós
hálózatokon is meghallgatható: HOT 312-es csatorna, YES 748-as csatorna.

GYERTYAGYÚJTÁS

2015. március 20.
5775. ádár 29.

Gyertyagyújtás:

Jeruzsálem 17:14
Tel-Aviv 17:29
Haifa 17:20

A szombat kimenete:

2015. március 21.
5775. niszán 1.

Jeruzsálem 18:28
Tel-Aviv 18:29
Haifa 18:29

VÁJÁKHÉL-PKUDÉJ

VALUTAÁRFOLYAMOK

USA dollár	4,0190 sekel
Euro	4,2380 sekel
Angol font	5,9460 sekel
Svájci frank	3,9960 sekel

ÚJ KELET FÜGGETLEN HETILAP

Főszerkesztő:

Erős-Hajdu Szilvia

Felelős kiadó:

Chaia és Georg Edri

Eheti számunk szerzői:

Avi ben Giora
Balázs Ibi
Breuer Péter
Halmos László
Halmos Sándor
dr. Kende György
Krasznai Éva
Nagy Timea
Peer Gideon
Róna Éva
Sándor Judit
Schnapp Lea
Singer Arje
Surányi J. András
Tarr Miriam

Tördelés:

Sly Design

A szerkesztőség címe:

49472 Petah Tikva
Ahad Haam 11.

Tel: 052/7265-631

Fax: 077/7282-750

e-mail: ujkelet@gmail.com

Hirdetés és előfizetés:

050/534-5041

Nyomda:

Hádfusz Hechadás Ltd.
A szerkesztőség nem felel
a hirdetések tartalmáért.
Kéziratokat nem őrzünk
meg és nem küldünk vissza.

KÉTEZERÉVES BRONZ MASZKOT TALÁLTAK SZUSZITÁNÁL

Görög isten kétezer éves bronz maszk-jára bukkantak régészek egy Izrael északi részén folyó feltárás során - közölte hétfőn a Jediót Ahronót című izraeli lap portálja. A Genezáreti-tó partján fekvő Hipposznál (héberül Szuszitánál) zajló ásatásokon vasárnap előkerült nagyméretű bronz maszk Pán, a félig ember, félig kecske pásztoristen arcát ábrázolja göndör fürtök mögött megbúvó kis szarvakkal. A maszkot vallási szertartásokon használták.

Michael Eisenberg, az ásatások vezetője elmondta, hogy a helyszín, ahol a maszkot találták, ceremóniák színhelye volt, ahol az istenek előtt hódoltak, számukra mutattak be áldozatot. A résztvevők ettek és ittak, a szertartás extázisa orgiához vezetett.

A régészek szerint a maszk az i. e. 1. évszázad és i. sz. 1-2. évszázad között készülhetett. Eisenberg kiemelte, hogy az ilyen, emberi fejnél nagyobb maszk igen ritka, és a korábban felleltek többsége sem Pánt vagy a görög, római mitológiai valamely alakját ábrázolja. A Zinman Régészeti Intézet kutatója hozzáfűzte, hogy körbejárva a világ legjelentősebb múzeumaiban, a kurátorok nem tudtak a most meglett bronz maszkhoz hasonlót felidézni.

A hipposzi ásatásokról az utóbbi években fontos leletek kerültek elő. Két éve egy bazalt emlékműre, 2011-ben pedig egy Herkules szoborra bukkantak, de mindkét felfedezés eltörpül a bronz maszk mellett.

Hipposz a római birodalom keleti határvidékén, a mai Jordánia, Szíria és Izrael területén lévő tíz város csoportjához, a Dekapoliszhoz tartozott. A Genezáreti-tó partján álló Hipposzt az i. e. 3. században alapították, és az i. sz. 8. században döntötte romba egy hatalmas erejű földrengés. A Haifai Egyetem régészei Artúr Szegal professzor és Mihael Eizenberg irányításával 2000-ben kezdték meg a feltárásokat.

MTI

ZSIDÓ IMÁDKOZÓK A SZENTÉLYHEGYEN A Jeruzsálemi Biróság engedélyezte

Nagy lelkesedéssel fogadta a zsidó világ, és azon belül a Szentélyhegy aktivistáinak csoportja a Jeruzsálemi Városi Biróság döntését, mely szerint a zsidók ezentúl imádkozhatnak a Hár Hábájiton, vagyis a Templomhegyen. Az aktivisták szerint „Erre a napra nemzedékeken át fognak emlékezni a Szentélyhegyre való visszatérésünkért folytatott küzdelem krónikájában”.

Mindig is nagy ellentmondás uralkodott a rabbik között abban, hogy el szabad-e látogatni a Hegyre, hiszen a legtöbb bölcs véleménye szerint a Templom épületének hiánya ellenére továbbra is tilos a belépés annak egykori területére rituális megtisztulás nélkül. Ráadásul a Hár Hábájit ma az egyik leginkább vitatott vallási jellegű terület a világon, és a hely státusza mindenkit érzékenyen érint. Ez a terület számít jelenleg az iszlám harmadik legszentebb helyének.

Jeruzsálem 1967-es egyesítése után a politikai döntéshozók úgy ítélték meg, hogy békésebb út felé visz, ha a hegy ugyan izraeli fennhatóság alatt marad, de ellenőrzését meghagyják a Waqfnak (muszlim rendőrség), és megtiltják az imádkozást a zsidók számára.

Ez a „status quo” az, ami – eredeti, béke-teremtő szándékával szöges ellentétben -, egyre inkább kiélezi a jeruzsálemi helyzetet, és rendszeres atrocitásokhoz vezet. Bár az eredeti megegyezés szerint a zsidók (és más nem-muszlimok) korlátlanul látogathatták a területet, csak az imádkozás volt számukra tiltott, mára a Waqf az egész területet imahellyé nyilvánította, így mind időben, mind a bejárható helyek tekintetében korlátozta ezzel a hegyre látogatókat. Ma az odamerészkedő zsidókat követő dobáló, tűzijáték lövedékekkel lövöldöző arab fiatalok, lökdösődő, köpködő arab asszonyok várják.

Mindeközben egyre többen vannak, akik szeretnék felmenni a Hár Hábájitra. A Szentélyhegy látogathatóságáért való küzdelemben több zsidó csoport is részt vesz. Egyik vezetőjük a néhány hónappal ezelőtt, 2014. novemberében egy terrortámadást csodával határos módon túlélte Jehuda Glick rabbi. A fentiek fényében érthető, hogy miért okozott kitörő lelkesedést a Szentélyhegy aktivistái körében az a bírósági határozat, mely szerint lehetőséget kell biztosítani a zsidók számára, hogy a Templomhegyen imádkozhassanak.

zsido.com

A TÖBBSÉG AKARATA

Úgy tűnik elmarad a sokak által várt politikai fordulat és ismét Benjamin Netanjáhu miniszterelnök alakíthat kormányt. Így döntött a szavazók többsége, ezt kell tisztelben tartani.

Remélhetőleg a 20. Knesszet, és az új kormány a korábbi ciklusnál hosszabb ideig látja el a feladatát, és az eddigénél nagyobb közmegegyezés mellett. Ezekben a zűrzavaros időkben jól jönne már egy kis stabilitás, hiszen tudjuk minden választás előtt és után hónapokra megállnak az ország ügyei, nem beszélve a voksolás milliárdos költségéről, amit végső soron mi, adófizetők nyögünk ki.

Netanjáhu a választás éjszakáján azt nyilatkozta a jövőben nagyobb figyelmet fordítanak a lakásárak és a megélhetési költségek csökkentésére. Hogy ezt pontosan hogy érik majd el, nagyban függhet attól, hogy végül ki kerül a pénzügyminiszteri bársonyszékbe.

Ez az a tárcs, amelyért a Likudon belül is többen tülekednek, s amelyet a választások előtt Netanjáhu Moshe Kahlonnak ígért, amennyiben csatlakozik hozzá. A Kulanu párt vezetője lapzártánkig még nem döntött, és Jáir Lapid sem nyilatkozott hivatalosan arról, végül melyik oldalon teszi le a voksát a Jes Atid. Mindkét párt vezetője súlyos személyes ellentétekkel bír Netanjáhu irányába. Kérdés, hogy ezeket sikerül-e félre tenni vagy végül mégis a baloldal kap esélyt a kormányalakításra.

Erős-Hajdu Szilvia

Ha bármely városban nem talál Új Keletet, hívja a BÁR céget, ahol megmondják,
HOL KAPHATÓ AZ ÚJSÁG
Telefon: 03-607-0707